

Juuret Kyröössä

2/2001

ISONKYRÖN VANHA KIRKKO

Ohessa seuraavassa laskussa, saattaa olla ilmoitus pienestä rästiin jääneestä maksutapahtumasta. Toivomme virheellisissä tapauksissa Teidän ottavan yhteyttä mahdollisimman pikaisesti. Olemme merkinneet asian selkeästi laskuun.

Juuret 2001/2 Sisältö:

Terva-alkuinen paikannimistö Kyrönmaalla	s.4
Vuorikäräjät Helmikuun 10-15. p:nä v.1768 Kimon ruukissa	s.7
Matti Karhun sotilas Antti Jaakonpoika	s.10
Ongelmallinen Perttu Pertunpoika	s.12
Alavuden Härkölän sukua Vähässäkyrössä	s.15
Isokyröläiset Lappia raivaamassa 200 vuotta takaperin	s.16
Sukunimien suomentamistyön aikaansaannokset Isossakyrössä	s.17
Riitaneva	s.23

Juuret Kyröössä julkaisun julkaisijana toimii samanniminen toimikunta.

Yhteyshenkilöitä:

Puheenjohtaja	Matti Lehtiö	Isokyrö	matti.lehtio@designor.com	puh..06-4785565
Rahastonhoitaja	Tapani Pihlajainen	Isokyrö	tapani.pihlajainen@nic.fi	puh. 06-4713509

Kesä, kärpäset ja sukukokoukset.

Kesäajan sukututkimus uinuu useimmilla harrastajilla, herätäkseen taas henkiin syksyn saapuessa. Kesäaika onkin varattu sukukokouksille ja historiallisten paikkoihin tutustumisiin. Ikään kuin tätä noudattaen, Juuret Kyröössä julkaisun sisältö koostuu tällä kertaa hyvin paljolti erilaisista asia-artikkeleista. Sukukokousten välissä mahdollisesti esiintyvänä sadepäivinä tällaiset artikkelit lienevät sopivaa luettavaa.

Lehden sisällössä noudatetaan edelleen perin askeettista linjaa, joka näkyy myös valitettavasti artikkelien kirjoittajien yksipuolisuutena. Toivoisimme todella kovasti saavamme kirjoittajajoukon monipuolistumaan. Artikkeleiden pituuteen ei kannata kiinnittää huomiota, pieni ja lyhytkin havainto saattaa olla joskus olla monin verroin tärkeämpi kun pitkä selvitys.

Henkilökohtaisesti ainakin allekirjoittaneella on työn alla useampikin laajahko artikkeli, yhteistyössä muutaman ystävän kanssa. Tutkimuksen kohteena on mm. Ylistaron Hanhikosken uudisasutus, Isonkyrön Ritaalan kylän Kauppilan ja Vähänkyrön Krekilän sukujen vaiheet. Työ on kuitenkin aikaa vievää, ongelmakohtien vuoksi. Loppusyksystä luulisi kuitenkin jonkin mainituista selvityksistä valmistuvan. Kauppilan suvun tutkimuksen kohdalla voidaan jo mainita mielenkiintoinen havainto. Kun 1600-luvulla talosta lähtee ”poika maailmalle”, kulkee hänen ja hänen jälkeläistensä vaiheet Isostakyröstä Laihialle, Laihialta Ilmajoelle ja sieltä jälleen Isonkyröön Kauppilaan. Aikaa ympyrän sulkeutumiseen kuluu noin 250 vuotta.

”Suuremmat juuret”?

Jo pidemmän aikaa on keskusteltu millä keinolla entisen Ilmajoen pitäjän alueelle saataisiin synnytettyä vastaavanlainen julkaisu. Ongelmaksi todennäköisesti ei muodostuisi lukijakunnan puute, vaan artikkeleiden saatavuus ja hankkeen käynnistys. Kevään aikana on esitetty harkinnan alle idea ”Juuret Ilmajoella” julkaisun toteuttamiseksi., yhdistämällä perustettava Juuret Ilmajoella, Juuret Kyröössä julkaisuun. Tällainen idea tuntuisi hyvältä, kun lähes kaikilla nykyisillään lukijoillamme löytyy esivanhuksia Ilmajoen alueelta. Juuret Kyröössä toimikunta on antanut hyväksynnän hankkeelle eli jatko on kiinni Ilmajokisista. Mikäli edellä mainittu hanke toteutuu laajennetaan julkaisun vaikutusalue samalla koskemaan myös Laihian-Jurvan aluetta, koska tämä alue liittyy alueeseemme saumattomasti.

Uusittu julkaisu tulisi jakautumaan selkeästi kolmeen erilliseen osastoon: Juuret Kyröössä, Ilmajoella ja Laihialla, vaikkakin monissa tapauksissa artikkelin sijoittaminen oikeaan osastoon on ongelmallista. Uudistuksen myötä myös Juuret julkaisun sivumäärä kasvaisi ja kullekin alueelle määriteltäisiin tavoite sivumäärä. Lähtökohdaksi Juuret Kyröössä toimikunta on asettanut, että sivumäärän kasvu ei saa suoraan vaikuttaa julkaisun hintaan, vaan uudistuksen myötä jäsenmäärän tulee kasvaa niin paljon, että se kompensoi sivumäärän lisäyksestä johtuvan painatuskulujen kasvun. Tähän on kuitenkin heti syytä huomauttaa, että lehden julkaisuhistorian aikana painatuskulut ovat kohonneet jo useita kertoja.

Tuleva kesä käytetään hankkeen potentiaalin selvittelyyn ja mikäli kiinnostusta löytyy aloitetaan toteutus varovasti vuoden loppupuoliskolla, tavoitteena päästä täyteen vauhtiin ensivuoden alussa. Mikäli alkuun saatettu hanke jostain syystä ei kuitenkaan saa tarpeeksi tuulta purjeisiin, palataan vanhaan tuttuun juuriin, ilman, että nykyinen lukijakuntamme kärsii siitä. Juuret Kyröössä julkaisu ei siis missään tapauksessa tule häviämään.

Hyvää kesää kaikille lukijoillemme

Juuret Kyröössä toimikunnan puolesta

Matti Lehtiö

Terva-alkuinen paikannimistö Kyrönmaalla

Tervan polttoon ja sen markkinointiin liittyy monta ihmeellistä perimätietoa jotka ovat kulkeneet sukupolvelta toiselle. Yhteistä näille perimätiedoille on se, että jo paljon ennen 1500-luvun alkua, josta alkaen meillä on kirjallisia lähdetietoja olisi muka syntynyt tilanne, jossa tervan suuren kysynnän synnyttämät ensimmäiset kauppapaikat olivat jo vaipumassa historian yöhön ja Kyrönjokilaakson tervanpolttoon soveltuvat raaka-ainereservit käytetty loppuun. Tällainen tilanne olisi voinut syntyä vain pitkäaikaisen tervanpolttoperinteen seurauksena. Tervan olisi tämän mukaan pitänyt olla merkittävä kauppaa-artikkeli jo pitkään ennen 1500-lukua.

Tervan merkitys kauppaa-artikkelina

Euroopan ensimmäinen suuri tervantuotantokeskus oli Preussi, jonka kauppakeskuksessa Danzigissa oli jo 1300-luvulla käytössä lakiin perustuva tervan tarkastustoiminta. Preussin mäntymetsät alkoivat kuitenkin ehtyä 1600-luvun alussa ja sen tervanvienti väheni 1500-luvun 4000 lästistä (48000 tynnyriä) 1630-luvun alkupuolen 1000 lästiin, eli neljännteen osaan. Vastaavasti Ruotsin ja vähitellen myös Suomen tervanvienti lisääntyi vv.1615-33 noin 1700 lästistä 4800 lästiin eli kolminkertaistui.

1500-luvun alkupuolella maakunnan talonpoikaiskauppiailla ei vielä ollut kauppatavaroihin nähden paljon valinnan varaa. Vietäväksi liikenä tuskin muuta kuin kalaa, hylkeenrasvaa, vuotia, voita, turkiksia ja tuohia. 1600-luvun alussa, jolloin Vaasan kaupunki perustettiin, myös tervanpoltto valtasi nopeasti alaa niin Etelä- kuin Keski-Pohjanmaalla. Tervan kysynnän voimakas lisääntyminen johtui Länsi-Euroopan merivaltojen kilpailusta yhä uusien valtamerten takaisten maiden löytämiseksi (Lähde: Prof. Armas Luukko; Vaasan historia osa I, mm sivut 43, 156, 157, 206).

Edellä esitetystä voidaan todeta Ruotsin ja Suomen tervan tuotantokyvyn ohittaneen Preussin vasta v. 1610-20 luvulla. Terva ei siten ole voinut olla merkittävässä asemassa niiden kauppatavaroiden joukossa, joita Pohjanmaalta vietiin Kyrönjokilaakson muinaisten historiantakaisten satamapaikkojen vientitavarana.

Kyrönmaan Terva-alkuinen paikannimistöä

Terva-alkuinen paikannimistö on yleistä koko maassa ja huomattava osa tästä nimistöstä voidaan yhdistää tervantuotantoon tai sen käsittelyyn.

Kyrönmaallakin, Vähänkyrön ja Isonkyrön pitäjien alueella, tavataan *Terva-*alkuinen paikannimistöryppäs, joka on syntynyt jo paljon ennen 1500-lukua. Tunnetuimmat paikannimet tässä nimistöryppäessä ovat *Tervajoki* ja saman niminen kylä, jossa jo vuoden 1546 veroluettelossa mainitaan 10 veroa maksavaa taloa. Jos tällainen vanha nimistö ei ole tervanpoltton perua, onkin kysyttävä mihin alkuperään nimistö on sitten liitettävä.

Tervajoen alkulähteet löytyvät noin 14 kilometrin päästä, entisen Orisbergin ruukkialueen takamaalta, kahdesta vähäisestä suolammesta, *Iso-* ja *Vähä-Tervajärvestä*, joista Vähä-Tervajärvi on jo umpeutunut. Kierreltyään ensiksi Seljänkankaan alueella, se saapuu *Tervajoenmäen* kohdalla Napuen kylän takamaalle, josta se virtaa Kyrönjoen suuntaisena Tervajoen kylään saakka. Samalta paikalta Tervajoki myös alkaa juoksunsa laajan ja pääosin puuttoman, useita kilometriä pitkän *Tervanevan* halki, jonka raivaamaton alue ulottui Napuelta Kylkkälän kylään saakka, joka on Vähänkyrön Tervajoen kylän rajanaapuri. Ritaalan ja Kylkkälän kylän alueella löytyvät paikannimet: *Tervajoenmäki* ja *Tervajoenmäen rinta*.

Jos oli Tervanevalla pituutta, oli sillä leveyttäkin. Käytännössä yhtenäinen neva-alue ulottui 5 kilometrin levyisenä takamaalta Kyrönjoen rantaan saakka. 1-2 kilometriä jokirannasta kuitenkin kulki Kyrönjoen ja samalla Tervajoen suuntaisena katkonainen hajanainen metsäsaarekkeiden vyö, joka jakoi Tervanevan kahteen osaan. Metsäsaarekkeiden ja Kyrönjoen välinen osa oli muuta Tervanevaa kuivempaa; tämän vuoksi sitä nimitettiinkin *Tervajoen rämäköksi*. Nykyisessä *Tervajoen kylässä*, *Tervajoki* sitten purkautuu Kyrönjokeen.

Kun tämä runsaslukuinen Terva-alkuinen paikannimistö yhdistetään perimätietoon Tervajoen kylässä ammoin sijainneesta kauppapaikasta, olikin kaikki elementit koossa perimätarina Tervajoen ikivanhasta tervasatamasta.

Kartta Isonkyrön ja Vähänkyrön Terva- alkuisen paikannimistön sijainnista

Terva- alkuisen nimistön ikäsuhteista ja alkuperästä

Asutuksen varhaisvaiheessa asukkailla oli tarve nimetä pienalueita aluksi asutuksen lähiympäristöstä. Kauempana sijaitsevista alueista riitti laajojen alueiden nimeäminen. Myöhemmin asutuksen tihentyessä ja levetessä asukkaille tuli suuralueen sisällä pienalueiden nimeämistarpeita. Usein tällöin uudet nimet johdettiin tunnetuista suuralueen nimestä ja niitä kutsutaan siten liitännäisnimiksi (Lähde: E. Kiviniemi: Perustietoa paikannimistä. SKS, 1990). Käsittelemämme Terva- alkuinen nimiryhmä syntyi tämän saman periaatteen mukaisesti. Alun perin on ollut vain yksi Terva- alkuinen paikannimi, jota sitten on käytetty hyväksi muiden paikkojen nimeämiseen. Määräävänä tekijänä terva- alkuisten liitännäisnimien runsauteen ei siten ole tervanvalmistuksen laajamittaisuus tai -alaisuus, vaan sen syntyminen noudattaa nimistön syntymisen yleistä pääperiaatetta.

Liitännäisnimistöä ovat: *Tervajoenmäki* (2 kpl), *Tervajoenmäen rinta ja Tervajoen rämäkkö ja Tervajoki* kylännimenä jotka on muodostettu vanhemmasta Tervajoki nimestä. Tämän jälkeen meille jää jäljelle nimet: Tervajärvi (2 kpl), Tervaneva ja Tervajoki. Tervajärvet sijaitsevat kuitenkin kaukana Tervanevan ja -joen takana, joten niiden nimeämistarve on syntynyt vasta joen ja nevan nimeämisen jälkeen. Vanhinta Terva-alkuista paikannimistöä edustavat siten tervan sijaitsevat valtaosaltaan sellaisella alueella, jotka eivät ole kuuluneet Suomen tervantuottoalueisiin. Täytyy siis olla olemassa tervan tuottamisen lisäksi toinenkin tätä nimistöä yhdistävä tekijä.

Kun suolammiksi rinnastettavien Tervajärvien ja keskellä suomaastoa virtaavan Tervajoen vesi oli runsaiden humus-happojen uuttamasta raudasta ja mangaanista liki mustaksi värjäytyntä, onkin syytä olettaa, että nimenantoperusteena toimikin tervan sijasta veden väriominaisuudet. Sama periaatteen mukaisesti lienevät syntyneet edellä mainitut monet Tervajärvet ja Tervaniemet.

Terva- alkuisen paikannimistön yhdistäminen väriominaisuuksiin, synnyttää väistämättä myös ajatuksen terva sanan alkuperäisestä merkityksestä. Jospa terva sana onkin alun perin merkinnyt määrätynlaista väriä, tummanruskeaa? Siitä

tuotannon kannalta merkityksettömät *Tervajoki* tai *Tervaneva*.

Tervajoen käyttö poltetun tervan kuljetusväylänä ei ole perusteltua, sillä aavan suoalueen läpi virtaavan joen hyväksi käyttö olisi ollut hankalaa. Toiseksi Tervajärviltä olisi ylivoimaisesti järkevintä ollut kuljettaa terva Orismalanjokea pitkin Kyrönjoen rantaan. Tervajoen ja Orismalanjoen lähdealueet sijaitsevat nimittäin ainoastaan parin kilometrin päässä toisissaan.

Nimistön ikäsuhteiden tarkastelu tukee siis olettamusta, ettei tervan tuottaminen tai siihen liittyvä kauppatoiminta ole ollut liikkeelle panevana voimana vanhimpien Terva- alkuisten paikannimien syntymisessä.

Tässä yhteydessä kannattaa tuoda esiin myös Ilmajoella Huussin takamaalla sijaitseva paikannimi *Tervahamina*, joka yhdistettään tarinoissa Tervajoen suuosaakin vanhemmaksi tervasatamaksi. Tervahamina sijaitsee kuitenkin niin kaukana ja korkealla, että tarinat ikivanhasta tervasatamasta jäävät täysin vaille todellisuuserää. Onkin kaikki syy uskoa nimen syntyneen vasta 1600-1700-luvulla ja viittaavan alueella poltetun tervan kokoamis- ja varastointialueeseen

Merkittävää Terva- alkuisessa paikannimistöryppäessä on se, että se ei ole mitenkään ainutlaatuinen Suomessa. Muualla maassa tiedetään suuri joukko vastaavanlaisia nimiä, joista erityisesti Tervajärvi ja Tervaniemi ovat eräitä yleisimpiä maastonimiä. Lisäksi Tervajärvi nimet nimitys siirtyi sen väriiseen tuotteeseen. Tällaisia esimerkkejähän löytyy. *Rauta* < *punainen* (Skand. kielten *raud* > *röd* = punainen), *Noki* < *musta*.

Yhteenvetona voidaan todeta, ettei Isonkyrön ja Vähänkyrön alueella tavattavan vanhan Terva-alkuisen paikannimistön lähtökohtana ollut tervantuottaminen tai siihen liittyvä kauppatoiminta, vaan alueen vanha Terva-alkuinen paikannimistö syntyi veden väriominaisuuksista.

Matti Lehtiö

Artikkelin runkona on vuonna 1998 Isonkyrön Joulussa julkaistu allekirjoittaneen artikkeli: ”*Terva-alkuisesta paikannimistöistä ja tervan tuotannosta Kyrönmaalla.*”

Vuorikäräjät Helmikuun 10-15. p:nä v.1768 Kimon ruukissa

Orisbergin ja Kimon ruukkien vuorikäräjät muodostavat näiden ruukkien elämää mainiosti valottavaa asiakirjalähdeaineistoa, vaikkakaan sukututkimuksen kannalta materiaalista ei suuria löytöjä ole saatavilla. Esimerkiksi olen valinnut raudan salakauppaan liittyvän asiakirjasarjan, jossa syytettyjen penkille istutettiin lautamiestä ja majatalonpitäjää, itseään Jaakko Holkkoa Isostakylästä.

Ruukin seppien toimesta käyty raudan salakauppa oli varsin yleistä, ja se lähti siitä tosiasia, että oli kannattavampaa myydä rautaa ympäristön asukkaille, kun luovuttaa kaikki työnsä tulos ruukkiin, koska ruukin ulkopuolelle tapahtuvassa myynnissä rauta tai siitä jalostetut tuotteet hinnoiteltiin käyvän markkinahinnan mukaan, joka järjestelmä ei ollut voimassa ruukin hinnoittelussa. Ulkopuolisille asukkaille myymänsä raudan raaka-aineet sepät kylläkin olivat ”ostaneet” ruukilta, mutta luvallista toiminta ei ollut.

Vuorikäräjät 11. helmikuuta 3§

Korkeasti kunnioitettu ruukin inspehtori, herra Bengt Moberg oli haastanut näille käräjille majatalonpitäjän, lautamies Jaakko Mikonpoika Holkon Isostakyröstä, vaatien häntä valaheitoisesti ilmaisemaan mistä ja keneltä hän on ostanut sen raudan, jonka kruunun nimismies Anders Hällman on yhdessä kahden lautamiehen kanssa Holkon luona toimittaman kotietsinnän yhteydessä tavannut haastetun talosta ja takavarikoinut säilytettäväksi lautamies Pohdon luona. Haastettu ei ollut kyennyt osoittamaan kruunun palvelijalle, jolle asiasta on tehty ilmoitus, keneltä Orisbergin ruukin valtuuttamista henkilöistä, joille v.1766 oli uskottu raudan myyntioikeus, hän oli raudan ostanut.

Majatalon pitäjä Jaakko Holkko on puolestaan haastanut ruukin inspehtori, herra Bengt Mobergin vastaamaan siitä, että on syyttänyt kantajan harjoittaneen varastetun tavaran kauppaa, sekä sen seurauksena antanut toimittaa kotietsinnän kantajan talossa ja takavarikoinut kantajan omistaman raudan.

Asian julkihuudossa olivat asianosaiset läsnä ja herra inspehtori Moberg esitti raportin, jonka

nimismies Hällman oli yhdessä lautamies Heikki Pohdon ja Juho Pollarin kanssa laatinut, kuuluen se sanatarkasti seuraavasti:

Tammikuun 21:pnä 1767 olivat allekirjoittaneet saaneet ruukin inspehtori, herra Bengt Mobergin kirjallisen pyynnön johdosta tehtäväkseen suorittaa kotietsinnän majatalon pitäjän Jaakko Holkon luona Torkkolan kylässä sekä Riarehdon kylässä asuvien talollisten Simo Kärin ja Matti Kauppilän luona. Tehtävänä oli etsiä Orisbergin ruukista varastettua rautaa. Jaakko Holkon luona toimitetussa etsinnässä tavattiin kahdeksan kokonaista rautatankoa, yksi painomarkan arvoinen (n. 4,2 kg) tanko ja 2 paria reenjalasrautoja, painoltaan 2 leiviskää 2 naulaa (n.17,8 kg). Koko rautaerän kokonaispaino oli 19 leiviskää 7 naulaa (n. 164,5 kg).

Sen jälkeen kun tämä rautaerä on nimismiehen ja mainittujen lautamiesten toimesta löytynyt majatalon pitäjä Jaakko Holkon luota ja toimitettu lautamies Pohdon huostaan, on Holkko kunnioittaen anonut jalosukaiselta Maaherralta ja ritari Göös'iltä, että puheenaoleva rautaerä luovutettaisiin takaisin, koska hän on sen ostanut Knuutilassa asuvan lautamies Reinin laskuun. Edellä kunnioittaen mainittu Maaherra on 24.2.1767 antamallaan päätöksellä siirtänyt asian vuorikäräjäoikeuden toimenpiteitä varten. Majatalonpitäjä Holkko esitti oikeudessa lisäksi, että hän Isonkyrön pitäjässä asuvana talollisena ei liene velvollinen vastaamaan herra inspehtori Mobergin syytteeseen tässä oikeudessa, vaan otaksui asian käsittelyn kuuluvan Isonkyrön kihlakunnan lakisääteisille käräjille, jossa hänelläkin olisi oikeus syyttää herra inspehtoria toimeksi antamastaan kotietsinnästä ja omaisuuden takavarikoinnista.

Vaikka Jaakko Holkko on esittänyt muistutuksen, jonka mukaan tämä juttu ei kuuluisi vuorikäräjäoikeuden, vaan kihlakunnan käräjien tutkittavaksi ja tuomittavaksi, on kuitenkin v.1766 uudistetun kankivasaraseppäasetuksen mukaisesti kaikki luvatonta rautakauppaa koskevat oikeustapaukset ilmiselvästi jätettävä vuorikäräjäoikeudessa tutkittavaksi ja tuomittavaksi. Tämän lisäksi Jaakko Holkko itse on myös haastanut herra inspehtori Mobergin näille käräjille vastaamaan luvatonta rautakauppaa koskevan, loukkaavan

syytöksen johdosta. Jalosukuinen Maaherra ja ritari Lorentz J. Göös on myöskin toimittanut jutun näille käräjille. Tämän johdosta vuorikäräjäoikeus katsoo majatalon pitäjä Jaakko Holkon olevan lain mukaisesti velvollinen vastaamaan herra inspehtori Mobergin näillä käräjillä nostamaan syytteeseen.

Välipäätöksen julistamisen jälkeen majatalon pitäjä Jaakko Holkko ilmoitti, että rautaerä, joka hänen huostastaan on tavattu, on valmistettu Orisbergin ruukissa ja leimattu ruukin leimalla. Hän on saanut sen maksuna eräiltä talollisilta, joilta hänellä oli saatavia.

Herra inspehtori vastasi tähän ja sanoi, että Holkko on Maaherra ja ritari L.J.Göös'ille osoittamassaan kirjeessä ilmoittanut, että hän on ostanut raudan Orisbergistä. Nyt oikeuden edessä hän ilmoittaa saaneensa raudan muka maksuna naapureiltaan Isossakyrössä ja lyhennyksenä lainoista, joita on näille myöntänyt. Tämän johdosta inspehtori katsoi Holkon esittäneen joko tässä oikeudessa tai kirjelmässään kunnioitettavalle Maaherralle valheellisia tietoja ja menetelleen siten rangaistavalla tavalla

Holkko selitti tämän johdosta, että kun maanmittari Henrik Holmbom hänen pyynnöstään oli laatinut Maaherralle osoitetun anomuksen, hän oli ilmoittanut rautaerän olleen peräisin ja leimatun Orisbergissä, ja että hän tällöin oli myös kertonut kirjeen laatijalle, että rauta on saatu naapureilta. Lausuntonsa tueksi hän esitti maalisk. 1. p:nä 1767 päivätyn ja talollisten Israel Aunelan ja Erkki Kuivisen puumerkeillään allekirjoittaman ja talollisen Esa Torkon vahvistaman todistuksen, joka kuului seuraavasti:

”Allekirjoittaneet ovat Isonkyrön pitäjässä sijaitsevalta Orisbergin ruukilta saaneet maksuna sinne toimittamistaan sysistä,
 minä, Israel Aunela 14 leivisk. 5 naulaa rautaa
 minä, Erkki Kuivinen 15 leivisk. 5 naulaa rautaa
 yhteensä 29 leivisk. 10 naulaa rautaa,

Lautamies Jaakko Holkko on sittemmin ostanut mainitun rautaerän Kauhajoella, Ilmajoen pitäjässä asuvan lautamies Juho Reinin laskuun, josta tämä annetaan todistuksena, ja josta allekirjoittaneet ovat tarvittaessa valmiita antamaan valaehitoisen vakuutuksen”

Jaakko Holkko vaati edelleen, että herra inspehtori on velvoitettava korvaamaan hänelle

asiassa koituneet kustannukset, sekä läänin kansliassa, että tässä oikeudessa.

Herra inspehtori huomautti tämän johdosta, että koska kiistanalainen rautaerä on todella löydetty Holkon talosta ja siinä on ollut Orisbergin ruukin leima, ja koska Holkko on läänin kansliassa uskotellut raudan ostetun Orisbergin ruukista, ja koska edelleen se todistus, jonka Jaakko Holkko nyt on esittänyt, ei ole vielä valaehitoisesti oikeaksi vahvistettu eikä todeksi katsottava, niin hän katsoo, että häntä ei toistaiseksi voida velvoittaa korvaamaan pyydettyjä oikeudenkäyntikustannuksia.

Holkko vaati edelleen, että oikeuden oli tuomittava hänen saamaan takaisin takavarikoidun rautaerän ja sen lisäksi saamaan korvauksen siitä erotuksesta, mikä rautaerällä oli takavarikoinnin tapahtuessa ja nykyisin.

Kun asiassa ei ollut muuta lisättävää, osapuolet poistuivat ja oikeus asiaa harkittuaan antoi seuraavan tuomion:

Vuorikäräjäoikeudelle on esitetty ja se on 1.3.1767 päivätyssä kirjallisesta todistuksesta saanut todeta, että majatalon pitäjä Jaakko Holkko on kaupitellut Israel Aunelalta ja Erkki Kuiviselta 29 leiviskän ja 10 naulan painoisen rautaerän. Koska mainitut henkilöt eivät ole olleet vuorikäräjäoikeuden istunnossa kuultavana, vuorikäräjäoikeus velvoittaa Jaakko Holkon 10 hopeataalarin sakon uhalla hankkimaan Isonkyrön Isostakylästä olevat velallisensa Israel Aunelan ja Erkki Kuivisen tulemaan maanantaihin, eli helmikuun 15. p:än mennessä antamaan oikeudelle sen istunnossa tarpeelliseksi katsomansa lausunnon asiassa. Vuorikäräjäoikeus tulee tämän jälkeen antamaan asiassa saaduista lausunnoista riippuvan loppulausuntonsa.

Vuorikäräjät 15. helmikuuta §22

Vuorikäräjäoikeuden päätettyä 11. helmikuuta pitämässään istunnossa, että majatalon pitäjä Jaakko Holkon on 10 hopeataalarin sakon uhalla kutsuttava käräjille kuultaviksi talolliset Israel Aunela ja Erkki Kuivinen., joilta hän sanoo saaneensa 19 leiviskän 7 naulan painoisen rautaerän, jonka nimismies Hällman on tavannut Holkon talossa. Talolliset Israel Aunela ja Erkki Kuivinen saapuivat tämän johdosta nyt oikeuden eteen ja kysyttäessä vahvistivat sen antamansa todistuksen oikeellisuuden, jonka mukaan Jaakko

Holkko on heiltä saanut rautaerän lyhennyksenä heidän Holkolta saamastaan lainasta. Herra inspehtori Moberg ei vaatinut Israel Aunelalta ja Erkki Kuiviselta todistajanvalaa, koska hän oli Orisbergin ruukin tileistä saattanut todeta, että mainitut talolliset ovat saaneet ruukilta rautaerän maksuna suorittamastaan työstä.

Herra inspehtori kysyi Holkolta vielä, mistä tämä oli saanut kaksi paria jalasrautoja, jotka olivat puheena olevan rautaerän mukana. Holkko ilmoitti saaneensa ne edesmenneeltä appivaarilta, joka vuorostaan oli todennäköisesti ostanut ne Orisbergin ruukista Timming'iltä tai joltakin muulta kirjanpitäjältä. Tähän inspehtori huomautti, että jos jalasraudat olivat olleet käytettyjä ja kuluneita, niin kuin Holkko sanoo, olisivat kotietsinnän toimittaneet miehet kaiketi tämän huomanneet ja todenneet tarkastuskertomuksessaan. Siinä ilmoitetaan vain löytyneen kaksi paria jalasrautoja, yhteispainoltaan 2 leiviskää 2 naulaa (n. 18 kg.).

Kun Holkko ei kyennyt osoittamaan jalasrautojen olevan vanhoja, katsoi inspehtori niiden edelleen olevan takavarikoinnin alaisia ja vaati lisäksi, että joko Holkon tai Israel Aunelan ja Erkki Kuivisen oli valaehdoisesti vakuutettava, että nimismies Hällmannin Holkolta takavarikoima rautaerä oli sama, jonka Aunela ja Kuivinen olivat hänelle luovuttaneet.

Oikeuden tiedustellessa Aunelalta ja Kuiviselta olivatko he valmiita valallaan vahvistamaan vaaditun sian, ilmoitti Kuivinen, ettei hän enää voinut sellaista varmuudella tietää, Aunela puolestaan oli halukas antamaan valaehdoisen vakuutuksen, koska hän oli todennut, että kaikissa seitsemässä rautakangessa oli numeroin ilmaistun paino, joka yhteensä teki 14 leiviskää 5 naulaa (n.121,2 kg.). Nämä kanget hän oli nähnyt lautamies Pohdon luona, nimismies Hällmanin tuotua ne takavarikoinnin jälkeen sinne. Tähän kertomukseen perustuen Israel Aunela vannoi käsi kirjan päällä lausuntonsa oikeaksi.

Erkki Kuivinen ilmoitti luovuttaneensa majatalon pitäjä Holkolle yhdessä Aunelan kanssa 15 leiviskän 5 naulan suuruisen rautaerän (n.129,2 kg.), jonka hän oli saanut Orisbergin ruukista, mutta ei kyennyt varmuudella sanomaan, oliko kysymyksessä sama rautaerä, jonka nimismies Hällman oli takavarikoinnut.

Majatalon pitäjä Holkko ilmoitti lopuksi, että hän on joutunut tämän asian takia asioimaan kahdesti lääninkansliassa ja kahdesti olemaan

läsnä meneillään olevien vuorikäräjien istunnossa ja lisäksi kustantamaan Koiviston ja Aunelan osallistumisen todistaja näille käräjille. Kun lisäksi otetaan huomioon raudan hinnan aleneminen viime vuodesta tähän hetkeen, eli 9 taalerista 7 taaleriin leiviskältä, hän tulee vaatimaan korvauksina ja oikeudenkäyntikuluina 180 kuparitaalaria.

Herra inspehtori Moberg ilmoitti tämän johdosta, että koska Holkon huostasta oli tavattu rautaerä oli leimattu Orisbergin ruukin leimalla ja koska Holkko ei ollut kyennyt osoittamaan jalosukuiselle Maaherralle ja ritarille, että rautaerä oli ostettu Orisbergistä, oli hänellä ollut täysi syy menetellä asiassa niin kuin on tapahtunut.

Israel Aunela kutsuttiin sisään ja häneltä kysyttiin, olivatko reen jalasraudat olleet käytettyjä tai kuluneita, johon tämä vastasi, että ne olivat vanhoja ja ruosteisia, mutta eivät olleet olleet käytössä reen alla.

Osapuolilla ei ollut asiaan muuta lisättävää. He saivat poistua ja oikeus antoi asiassa seuraavan tuomion:

Vuorikäräjäoikeus on asiaa tutkinut ja todennut, että nimismies Anders Hällman on yhdessä lautamiesten Heikki Pohdon ja Juho Pollarin kanssa 21.1.1767 takavarikoinnut inspehtori Mobergin kirjallisen pyynnön johdosta 19 leiviskän ja 7 naulan (n. 164,6 kg.) painoisen, Orisbergin ruukin leimalla leimatun rautaerän, johon on mukaan laskettu kaksi paria reen jalasrautoja, yhteispainoltaan 2 leiviskää 2 naulaa (n.18 kg.).

Tästä rautaerästä Jaakko Holkko on osoittanut saaneensa Israel Aunelalta 14 leiviskää 5 naulaa (n.121.3 kg.), joka puolestaan on raudan saanut Orisbergin ruukilta maksuna sinne toimittamistaan sysistä, Aunela on raudalla lyhentänyt Holkolle velkaansa.

Hällmanin takavarikoiman 19 leiviskän 7 naulan painoisen rautaerän ja Aunelalta saadun rautaerän painoero on 5 leiviskää ja 2 naulaa, josta kaksi paria reen jalasrautoja painaa 2 leiviskää 2 naulaa. Kankirautaa koskeva painoero on siis 3 leiviskää.

Koska Erkki Kuivinen on myöskin vähän ennen joulua v.1766 vienyt Holkolle 15 leiviskää 5 naulaa kankirautaa, jonka hän myös on saanut Orisbergin ruukilta maksuna sysistä, niin katsoo vuorioikeus seuraavan tammikuun 21 p:nä toimitetusta takavarikosta peräisin olevan 3 leiviskän

kankirautaerän olevan peräisin tästä Kuivisen Holkolle toimittamasta rautaerästä

Yhteispainoltaan 2 leiviskän ja 2 naulan painoisia reen jalasrautoja koskevassa asiassa vuorikäräjäoikeus ei anna päätöstä, ennen kuin inspehtori Moberg on kanteessaan ilmoittavalla tavalla - ja jos katsoo sen edelleen aiheelliseksi – esittänyt seuraavilla käräjillä lisätodisteita siitä, että jalasraudat ovat olleet uusia ja käyttämättömiä. Vuorikäräjäoikeus tulee sen jälkeen antamaan päätöksensä sekä aiheettoman ilmiannon johdosta vaadituista korvauksista, että nyt Holkon vaatimista oikeudenkäyntikulujen

korvaamisesta. Herra inspehtori velvoitetaan 10 hopeataalarin sakon uhalla ja kuittausta vastaan luovuttamaan heti majatalon pitäjä Holkolle sen 17 leiviskän 5 naulan suuruinen rautaerä, joka on lautamies Heikki Pohdon huostassa. Lisäksi inspehtorin on korvattava raudan hinnassa v.1766 ja nykyhetken välillä tapahtunut lasku, 9 taalarista 7 taalariin leiviskältä, eli kaikkiaan 34: 4kt:ä.

Matti Lehtiö

Matti Karhun sotilas Antti Jaakonpoika

Kuva asutuksesta, suvuista ja eri henkilöiden välisistä siteistä rakentuu pala palalta vuosien saatossa. Tämän vuoksi on tärkeää tuoda esiin julkaisuhetkellä vähäpätöisinäkin tuntuva tietoa, koska nekin saattavat myöhemmin toiseen tietoon yhdistettynä tuottaa yllättäviä tuloksia. Alla julkistettava asiakirja kuuluneen nyt julkaisuhetkellä lähes tähän sarjaan. Utta toki tässäkin asiakirjassa on Kurikkalaisen Vähä-Kurikan talon asukkaita tutkiville, löytyyhän käräjäpöytäkirjan avulla suvun jäsenten toimesta 1600-luvun alussa maailmaan saatettu ja henkiin jäänyt ”lehtolapsi”. Heikkolan kylän Karhun suvusta kiinnostuneille julkistettava käräjäpöytäkirja tuottaa uutta tietoa asukkaiden edesottamuksista.

Isonkyrön käräjät v.1658 f.601

Heikkolasta kotoisin olleen edesmenneen sotamiehen Antti Jaakonpojan perillisten välisessä jutussa, joka koski sotamiehen jäljellä olevaa palkkaa, joka häneltä on jäänyt saamatta Matti Siponpojalta Heikkolasta, annettiin Maakaaren 2. ja 9. lukuun perustuva päätös, jonka mukaan hänen Ilmajoella asuva isänsä Jaakko Markuksenpoika on saava kaksi osaa ja tämän sotamiehen, joka on isänsä avioliiton ulkopuolella syntynyt poika, sisarpuoli Kerttu saava kolmannen osan sotamiehen pestanneen talon hallussa vielä mahdollisesti olevasta palkkasaatavasta. Sotamiehen palkkasaatavat, jotka oikeuden aikaisemman antaman velvoituksen mukaisesti hänen isäntänsä Matti on velvollinen hankkimaan

takaisin sotamiehen sukulaisilta Ilmajoelta, jonne hän on ne luovuttanut vastoin annettua kieltoa, jaetaan tämän jälkeen tasan perillisten kesken.....

Yhdistämällä käräjäpöytäkirjassa oleva tieto Ilmajoen alueen asutustietoon, selviää, että Antti Jaakonpoika oli Jaakko Vähä-Kurikan maailmaan saattama poika Kurikasta.

Vähä-Kurikka

Markus Juhonpoika s.1580

isäntänä 1606-53 k.1663

pso I Kerttu Kreintytär s.1582 k.1650

pso II Vappu Eskelintytär

Lapsia:

Jaakko

Erkki s.n.1610

Vähä-Kurikan seuraava isäntä.

Maria s.

Jaakko Markuksenpoika Vähä-Kurikka

s.n.1610 elossa vielä 1656

löytyy erilaisia syntymäaikoja

Viljeli Kivistön uudistaloa Jalasjärvellä n.1650

Lapsia:

Kerttu Mainitaan vuonna 1656

Antti Isonkyrön Heikkolan kylän Karhun talon sotilas, kuollut ennen vuotta 1656

Syntynyt avioliiton ulkopuolisen suhteen seurauksena.

Matti Lehtiö

Lähteet Kurikan osalta: Tapio Piirron arkisto

Ongelmallinen Perttu Pertunpoika

Ongelmaksi Perttu Pertunpoika on muodostunut lähinnä kahdelle sukututkijalle, joista toinen on allekirjoittanut. Perttu Pertunpoika esiintyy Hevonkosken kylän Pikkalan talon poikana kirjoittamassani historiikissa ”*Viisi sukupolvea Perttu Pikkalan jälkeläisiä*”, mutta historiikin kirjoittamisen jälkeen esiin tulleiden asiakirjojen perusteella tieto on osoittautunut vääräksi. Kun tutkielma on levinnyt jonkin verran sukututkijoiden käyttöön lienee paikallaan selvittää tekemäni virhe. Onni ongelmassa on se, että ”ongelmallisen Pertun” jälkeläisiä ei liene olemassa

Pikkalan talo jakaantui kahdeksi savuksi v.1693. Talon toista puolikasta isännöi Perttu Pertunpoika vv. 1702-13 ja toista puoliskoa talon ilmeinen vävy Antti Siponpoika vv.1699-1708 ja hänen jälkeensä Perttu Pertunpojan veljenpoika Erkki Matinpoika vv. 1709-13. Ennen isoavihaa taloa asuttaneista henkilöistä elossa rauhan saavuttua, oli enää Perttu Pertunpojan vaimo Anna Tuomaantytär, sekä hänen pojakseen arveltu ”ongelmallinen” Perttu Pertunpoika

Varmaa todistusta otsikossa mainitun Perttu Pertunpojan sukutaustasta ei tutkimuksessa löytynyt, mutta kastettujen luettelojen mukaan hän asui jonkin aikaa Pikkalassa ja hänestä käytettiin Perttu Pikkala nimitystä vuonna 1727, jolloin hänen vaimonsa synnytti lapsen Pikkalassa. Pertulla ja hänen vaimollaan Vappu Antintyttärellä oli läheiset suhteet Tuuralan kylän Korvolan talon monihenkiseen ”uusioperheeseen”, jossa mahdollisilta sukulaisilta vaikutti Korvolassa asuvat alavutelaisen Tuomas Putulan jälkeläiset. Lyhykäisyydessään Perttu sopi hyvin Perttu Pikkalan pojaksi ja helpoimmin yhteys Korvolaan rakentui Pertun äidin Anna Tuomaantyttären kautta, joka olisi voinut olla isännimensä perusteella Korvolassa asuneen Tuomas Putulan tytär. Historiikissa yhteyttä Putusiin ei kuitenkaan pidetty varmana.

Sukutaulu historiikissa: Viisi sukupolvea Perttu Pikkalan jälkeläisiä:

Perttu Pertunpoika Pikkala

pso Anna Tuomaantytär (Putunen??)

Lapsia:

Perttu, pso Vappu Antintytär

Anna Tuomaantytär

Ensimmäinen särö ajatusketjuun tuli muutama vuosi historiikin julkaisemisen jälkeen, kun Perttu Pertunpojan äidiksi arveltu Anna Tuomaantytär Pikkala osoittautui syntyperäiseksi kyröläiseksi. Anna Tuomaantyttären kuoltua v.1719 vaati hänen siskonsa Maria Tuomaantytär poikansa Klausin kanssa Annan jäämistöä Pikkalasta. Annan kuoleman aikaan alueellamme vaikutti kaksi Klaus nimistä miestä, ja myöhemmin saatujen lisätietojen avulla varmistui että Klaus oli Antti (Vähä-)Palon poika, jonka vaimo Maria Tuomaantytär oli muiden lähteiden perusteella Tuomas Taanosen tytär Hevonkoskelta Anna Tuomaantytär Pikkala oli siten myös Tuomas Taanosen tytär, joka asia varmistui myös henkikirjojen avulla. Oletettua sukulaisuussuhdetta Putulan sukuun ollut ei siis ollut olemassa, mutta Perttu Pertunpojan yhteys Pikkalaan oli edelleen mahdollinen.

Perttu Pertunpoika

Muutama vuosi Anna Tuomaantyttären sukutaustan selviämisen jälkeen myös hänen pojakseen arvellun Perttu Pertunpojan sukutaustaan tuli uutta tietoa. Korvolan sukua tutkiva Erkki Korvola löysi asiakirjan, jossa käsiteltiin Korvolan vävyisännän Kreki Pertunpojan ja hänen veljensä Perttu Pertunpojan välistä sotilassopimusta. Kun toisaalta Perttu Pertunpoika ”Pikkalan” tiedetään olleen Tuuralalaisten sotamies, on selvää, että kysymyksessä on sama henkilö. Perttu Pertunpojan yhteys Korvolaan syntyi siten talon vävyisännän Krekin kautta. Perttu Pertunpojan veli Kreki Pertunpoika oli syntynyt Laukaalla v.1699 Vatian kylän Vatian talossa Perttu Pertunpojan poikana (Jaakko Laurilan mukaan), ja avioitunut Korvolaan 24.11.1728.

Henkikirjoja seuraamalla voi todeta Perttu Pertunpojan saapuneen Isoonkyröön viimeistään v.1723 ja hänen veljensä Kreki vuonna v.1724. Molemmat pojat työskentelivät Tuuralan kylän Pakkalan talossa, Israel Alftanuksen renkeinä. Pakkalassa Perttu kohtasi tulevan vaimonsa Vapun, jonka kanssa avioitui 27.12.1723. Pakkalassa Perttu ja Vappu työskentelivät vuoteen 1724

saakka ja sen jälkeen saman kylän Nuujassa, josta muuttivat edelleen Korvolaan viimeistään v.1727. Pertun kohdalla löytyy rippikirjasta merkintä: renki ja sotilas. Viimeinen merkintä Pertusta tavataan v.1729 ja sen jälkeen teksti: ”*Haminaan*”. Sotilasasiakirjoista vahvistuu sama tieto, Korvolasta mainitaan varustetun sotamies v.1729. Vappu asuu talossa vielä vuonna 1733, jonka jälkeen hän katoaa.

Perttu Pertunpoika ei siis ollut henkilökohtaisesti sukua Pikkalan saati Putulan perheille. Jäljelle jää kuitenkin vielä Pertun puoliso Vappu Antintytär.

Vappu Antintytär

Ensimmäisenä mahdollisuutena kysymykseen voisi tulla Vapun osoittautuminen Antti Pikkalan tyttäreksi. Pertun ja Vapun käyttämien kummien perusteella kovin läheinen sukulaisuussuhde Pikkalaan ei kuitenkaan näytä todennäköiseltä, sillä Pikkalaan Isonvihan aikana muuttaneet talon vanhaa sukua olevat asukkaat eivät esiinny kummien joukossa. Kummeina esiintyy sitä vastoin neljä kertaa Tuuralan kylän Tuuran talon asukkaita. Oliko Vappu sitten Isonvihan aikana kuolleen Antti Tuuran tytär, jollainen tiedetään olleen asiakirjojen perusteella naimattomana elossa v.1719 (Juuret Kyröössä 4/2000: ”*Eräs taikatutkinto Isonvihan ajalta*”)? Yhteys Pikkalaan voi olla tällöin Antti Tuuran ensimmäinen aviovaimon Liisa Matintyttären kautta, joka voisi olla Erkki Matinpoika Pikkalan sisko. Asiakirjoihin tällaista yhteyttä ei kuitenkaan ole toteennäytetty.

Perttu Pertunpoika ”Vatia”

pso vih. 27.12.1723

Vappu Antintytär Tuura

Lapsia:

Israel s.29.08.1724 *Tuuralassa*

Susanna s.12.01.1727 *Pikkalassa*

Inkeri s.02.09.1728 *Korvolassa*

Koska esitetty selvitys on kovin ”pitkäpiimäinen”, lienee loppukevennyksellä paikallaan. Kevennyksen ”pääroolissa” esiintyy Perttu Pertunpojan puoliso Vappu Antintytär.

Marian Ilmestymispäivänä 25. Maaliskuuta v.1732 sattui tapahtuma, joka käräjäväen läsnä ollessa ikuistettiin historianlehdille. Värikäs tapahtuma oli sattunut Korvolassa, saunassa, jossa

saunailtaa oli ollut viettämässä toisiinsa kirjavin sukulaissitein yhteenliittynyt kuuden täysi-ikäisen henkilön joukko:

Vilppu Jaakonpoika Korvola

Ala-Korvolan isäntä

Liisa Matintytär

Vilppu Korvolan puoliso

Aune Jaakontytär

Vilppu Korvolan sisko

Erkki Tuomaanpoika Putunen

Vilppu äidin kolmannen miehen poika

Liisa Kaapontytär

Vilppu Korvolan sisarpuoli, äidin toisesta avioliitosta

Valpuri Antintytär

Perttu Pertunpojan puoliso

Isonkyrön käräjät 28.03.1732

Nykyisin Haminan kaupunkiin sijoitetun sotamies Perttu Pertunpojan vaimo Valpuri Antintytär Tuuralan kylästä kertoi, että hän oli Marian Ilmestymispäivänä ollut saunomassa Korvolan talossa. Hän oli ollut saunassa yhdessä vaimo Liisa Matintyttären ja tämän miehen Vilppu Jaakonpojan sekä tämän sisaren, vaimo Agneta Jaakontyttären kanssa. Saunassa oli ollut vielä isännän velipuoli Erkki Tuomaanpoika ja sisarpuoli, palvelustyttö Liisa Kaapontytär.

Vilppu Jaakonpoika oli Valpuri Antintyttären noustessa lauteille, sanonut piloillaan halaavansa häntä, jolloin tämä oli myös piloillaan sanonut, että jos sinä minua yrität halailla, niin kyllä minä sitten tiedän kouraista sinuakin. Enempää ei heidän välillään saunassa tapahtunut, ei sanoin eikä teoin, eikä Vilppu Jaakonpojan vaimo Liisa Matintytärkään maininnut tapahtumasta sanaakaan.

Vasta seuraavana Helluntain lauantaina hän oli kysynyt palvelustyöltään Liisa Kaapontyttäreltä, että oliko tämä nähnyt Valpuri Antintyttären saunassa ratsastavan mieheensä selässä. Lisäksi hän oli saman Helluntain aikana kertonut muille, että palvelustyttö oli pitänyt pahana sitä, että vaimo Valpuri Antintytär pitää peliään Vilppu Jaakonpojan kanssa.

Asiassa esille tulleen johdosta Valpuri Antintytär vaatii kanteessaan, että hänen puhtautensa ja syyttömyytensä on tunnustettava, sekä vaatii vaimo Liisa Matintyttäreille

rangaistusta lausuntojensa johdosta, sekä hänen omien oikeudenkäyntikulujensa korvaamista.

Vaimo Liisa selitti, että kun asiassa mainitut henkilöt olivat olleet yhdessä saunassa mainittuna aikana ja Vilppu Jaakonpojan ollessa Erkki Tuomaanpojan kanssa saunan lauteilla, oli vaimo Valpuri Antintytär noussut sinne. Vilppu Jaakonpoika oli tällöin halunnut tehdä tilaa hänelle tulemalla itse alas. Hänen ollessa tulossa alas portaiden ylimmällä askelmalla, oli vaimo Valpuri Antintytär seissyt hänen tiellään ja estäen vetänyt häntä taaksepäin sekä samalla käsillään kopeloinut sopimattomasti, jota Vilppu Jaakonpoika ei ollut kyennyt estämään. Valpuri Antinpojan mainitsemaa, Vilppu Jaakonpojan kanssa käymäänsä keskustelua halaamisesta ja kourimisesta, ei vaimo Liisa Matintytär sano kuulleensa, koska oli ollut tällöin alhaalla saunan lattialla. Kun Vilppu Jaakonpoika oli sitten pyytänyt häntä kieltämään Valpuri Antintytärtä jatkamasta pelehtimistään, myöntää hän noudattaneensa pyyntöä.

Vilppu Jaakonpoika kertoi vaimo Valpuri Antintyttären tulleen riisuuntuneena lauteille, jossa hän itse oli ollut yhdessä Erkki Tuomaanpojan kanssa löylyä ottamassa. Hänen halutessa laskeutua lauteilta alas oli Valpuri Antintytär ottanut häntä kaulasta ja vetänyt taaksepäin paljasta rintaansa vasten sekä samalla yrittänyt kopeloida häntä haarukasta, jonka hän oli kuitenkin saanut estettyä. Hän myöntää pyytäneensä vaimoaan kehottamaan Valpuria lopettamaan sellaisen sopimattoman leikkittelyn.

Vaimo Valpuri Antintytär kieltää jyrkästi kiskoneensa Vilppu Jaakonpoikaa kerrotulla tavalla sekä lainkaan kopeloineensa häntä.

Vilppu Jaakonpojan sisar, edellä mainittu Agneta Jaakonpojan sisarpuoli Liisa Kaapontytär ja velipuoli Erkki Tuomaanpoika kieltävät jokainen erikseen nähneensä tai

huomanneensa vaimo Valpuri Antintyttären tehneen mainitun saunomisen aikana mitään sellaista, johon hänen väitetään syyllistyneen. He olivat ainoastaan kuulleet Vilppu Jaakonpojan sanovan halaavansa Valpuria, jos hän tulee lauteille, sekä tämän vastaavan hänelle kourivansa häntä, mikäli tämä uskaltaisi halata häntä, eikä heidän välillään ole havaittu mitään luvatonta rakastelua.

Jokainen todistaja ilmoitti valallaan vahvistavan lausuntonsa.

Vaimo Valpuri Antintytär tunnetaan lisäksi maineeltaan rehelliseksi. Vilppu Jaakonpoika ja hänen vaimonsa eivät puolestaan kyenneet osoittamaan todeksi Valpuri Antintyttären kohdistamiaan lausuntoja.

Tämän johdosta Valpuri Antintytär todettiin puhtaaksi ja syyttömäksi. Vilppu Jaakonpoika ja hänen vaimonsa Liisa Matintytär, jotka ovat levittäneet hänestä edellä kerrottuja häpäiseviä juttuja, tuomittiin kumpainenkin 3 hopeamarkan sakkoon Käräjäkaaren 43. luvun nojalla. Sen lisäksi heidän on maksettava kantajalle oikeudenkäynnistä aiheutuneiden kulujen korvauksena 4 kuparitaalerialia.

Kun kysymyksessä on sukututkimustietoa sisältävä artikkeli, kannattaa kirjoituksen loppuun liittää myös hyvin kaksi kysymystä. Todistaja esiintynyt Vilppu Korvolan sisarpuolen Liisa Kaapontyttären isä Kaappo Vilpunpoika oli syntynyt v.1675 ja kuollut 5.9.1719. Liisa avioitui 6.11.1733 vöyriäläisen Iisakki Erkinpojan kanssa ja he muuttavat mahdollisesti Vöyriille. Onko kenelläkään tietoa kuka oli Liisan isä Kaappo ja missä Liisa vaikutti lopun elämäänsä? Löytyykö Liisalle syntymäaika –paikka ja jatkuuko suku?

Matti Lehtiö

Alavuden Härkölän sukua Vähässäkyrössä

Alavutelaisten leviäminen ei näytä pysähtyneen pelkästään Isonkyrön alueelle, vaan riitti heitä Vähäkyröä myöten. Isonvihan jälkeinen Loukon talon isäntä Vähästäkyröstä näyttää olleen yksi heistä. Yhteys tulee esiin. Jooseppi Loukon hakiessa vuonna 1751 perintöjään Alavuden Härkölän talosta.

Ilmajoen käräjät 18.10.1751 f1070

Jooseppi Joosepinpoika Louko Vähästäkyröstä, vaatii Härkölän tilalla tässä pitäjässä vuonna 1742 kuolleen äitinsä perintöä. Vuoden 1745 käräjillä on määrätty pitämään talossa perinnönjako, mitä ei ole tapahtunut. Siksi hän on haastanut edesmenneen veljensä lesken nykyisen miehen Heikki Härkösen....

Härkölän talo sijaitsee Alavudenjärven luoteisreunalla Röyskön talon läheisyydessä ja se on yksi Alavuden vanhimmista taloista. Aivan varmaa isältä pojalle siirtyvää isännysketjua talon haltijoista ei ole esittää, sillä 1599 taloa isännöimään alkanut Heikki Härkönen saattoi olla todellisuudessa uutta sukua. Näihin aikoihin

nimittäin Alavudelle levisi runsaasti savolais-asutusta.

(Yli-) Härkölä

Yrjö Ollinpoika is. 1556-82

Heikki Yrjönpoika 1583

Heikki Härkönen 1599-1601

(Ei ole varmaa onko kysymyksessä Heikki Yrjönpoika)

Olli Heikinpoika 1602-15

pso Ragni 1616-24

Jooseppi Ollinpoika 1625-69

s.1597

Yrjö Joosepinpoika 1675-86

pso Aune Laurintytär tai Matintytär

Jooseppi Yrjönpoika mainitaan 1695-97

pso Maria Heikintytär

mainitaan 1695-1713 isäntänä 1699

Joosepin lapsia:

Simo 1724-36

Jooseppi Vähänkyrön Loukon isäntä

Matti Lehtiö

Lähde: Alavuden historia.

Isokyröläiset Lappia raivaamassa 200 vuotta takaperin

Imatralaisen tuttavani Harri Rannan, lahjoitti käyttäväkseni ison määrän vanhoja lehtiartikkeleita, jotka ovat aikoinaan julkaistu Pohjankyrö-lehdessä. Artikkelit ovat kielenkiintoisia ja moni niistä ansaitsee uudelleen julkaisun. Vuonna 1957 julkaistiin artikkeli, jossa kerrottiin isokyröläisistä uudisraivaajista Lapin perukoilla. Tarina on mielenkiintoinen ja uskottavan tuntuinen, mutta onko se totta?

Tärkeä syy artikkelin julkaisuun onkin se, löytyykö Juurien lukijakunnasta henkilöitä, jotka ovat tutustuneet Lapin asutukseen ja olisivat kiinnostuneita tutkimaan artikkelissa esiintyvät henkilötiedot? Mikäli Kyrön kylän asukkaat varmistuisivat isokyröläisiksi, olisi tietysti mielenkiintoinen asia. Saataisiin tämän jälkeen aloittaa tutkimaan kenen sukulaiset Lappia olivat oikein asuttaneet.

Julkaistu Pohjankyrö-lehdessä 1.8.1957,
Kirjoittanut M.E.Mäki

Ivalon alajuoksulla lähellä Inarinjärveä on Kyrön kylä, jonka ensimmäinen talon alue tarkastettiin kruunutilaksi 1758. Tilan maat olivat aikaisemmin olleet lappalaisen Heikki Kuuvan nautintomaita, joka sai osan suunnitellun tilan maista, toisen osan tullessa Isostakyröstä kotoisin olevalle Heikki Mikonpoika Kyrölle. Myöhemmin siirtyi koko tila Kyrölle.

Heikki Kyrö oli syntynyt Isonvihan jälkeen 1727 ja kuoli 68 vuotiaana 1795. Isän kuollessa oli pojista Heikki 34, Mikko 30, Pekka 25 ja Lassi 21 vuotias. Omituista on, että nämä aikuiset pojat eivät heti jatkaneet isänsä raivaaja- ja viljelystyötä, vaan "joutuivat Kittilään sukulaisten hoitoon". Myöhemmin pojat jakoivat Kyrön tilan keskenään ja jatkoivat raivaustyötä.

Kyrön tilan perustajan Mikko-poika kuoli jo 30 vuotiaana eli samanaikaisesti isänsä kanssa. Hän oli kuitenkin jo siihen mennessä perustanut perheen jättäen jälkeensä sarjan poikia, joista Mikko otti tilalleen ja suvulleen Palokankaan nimen tullen oikein suurperheen isäksi.

Inarin suurraivaajaksi ei kuitenkaan kohonnut Heikki Kyrö eikä hänen jälkeläisensä, vaan samaa isokyröläistä juurta oleva 1773 syntynyt Tuomas Kyrö, joka Kittilästä siirtyi Inarin Kyröön ostaen Palokankaan Mikon veljen Lassin osuuden 1805. Hän otti osuutensa nykyisestä Törmäsen kylästä perustaen siihen talonsa. Jo Törmäseen siirtyessään oli Tuomas Kyröllä hevonen ja 5 lehmää, joille hän keräsi talviruuan sekä rakensi väelleen ja elukoilleen asunnot ennen talventuloa, vaikka hän saapui uudistilalleen vasta 20. päivä syyskuuta.

Juuri Tuomas Kyrö oli varsinainen isokyröläisen asutuksen tukipylväs Inarissa. 20 vuotta Törmäseen muuttamisensa jälkeen oli hänen tilallaan 20 lypsävää lehmää, 3 hevosta ja 100 lammasta sekä joitakin poroja. Ja asuinrakennus oli parempi kuin pappilassa. "Inarin pappilana oli vain 7-kyyränäinen matala pöksä", mutta Tuomas Kyrön "asuinrakennus oli 24 kyynärää pitkä, 9 kyynärää leveä ja 5 kyynärää korkea perustuksesta katon rajaan ja sisälsi kaksi tupaa ja kamarin tulisijoihin", kuten J.Fellman mittauksensa pohjalta totesi.

Ilmeisesti oli Tuomas Kyrön kaltaisen suurraivaajan täytynyt käyttää osittain vierastakin työvoimaa, mutta toiselta puolen ovat kyröläiset kunnostautuneet rakennusmiehinä myöskin vierailta työmailla. Esim. Inarin pappilaa rakennettaessa 1836 "rakennuksen salvuumiehinä toimivat uudistalollisen pojat Matti ja Mikko Kyrö sekä veljekset Antti ja Juho Kyrö".

Olisi kiinnostavaa tietää, missä Isossakyrössä on sijainnut Heikki Kyrön ja muitten Lappiin siirtyneiden omaisten koti ja mitkä syyt ovat saaneet heidät siirtymään Lappiin. Isonkyrön kirkonkirjoista pitäisi asia osittain selvetä, mutta kenties voi Heikki ja Tuomas Kyrön suvuista olla säilyneenä joitakin muistitietoja Lappiin muuttaneista sukulaisista, kuten Laihialla, Ruottin Heikistä, Heikki Paavolasta, joka aikoinaan pakeni Ruotsiin morsiantaan.

Matti Lehtiö

Sukunimien suomentamistyön aikaansaannokset Isonkyrössä

Artikkelin otsikko on suora lainaus Pohjankyrö-lehdessä julkaistusta artikkelista, jossa mielenkiintoisella tavalla selvitetään ruotsalaisten sukunimen suomentamiskampanjan eteneminen Isonkyrössä 1930-luvulla, sekä luetellaan tällöin sukunimensä muuttaneet henkilöt perheineen. Listalta löytyykin monen Juuret-julkaisun lukijan entinen nimi. Allekirjoittaneella on hallussaan myös Ylistarossa nimivaihdoksen tehneiden nimilista, joka julkaistaan seuraavassa numerossa. Vähänkyrön nimilistaa minulla ei valitettavasti ole, ja olisin kiinnostunut saamaan sen haltuuni, voidakseni julkaista sen Ylistaron nimilistan jälkeen.

”Se mieltä sytyttävä julistus, jonka tulisieluinen kirjailijamme Johannes Linnankoski maaliskuulla 1906 kirjoitti kansalleen kehottaen poistamaan vierasperäiset sukunimet ja suomalaistamaan ne omalle kauniille kielellemme sai valtavat mittasuhteet, ja niin saman vuoden Snellmanin päivänä 12 p:nä toukokuuta ja jälkisatona vielä seuraavana vuotena, suomalaisti sukunimensä noin 100.000 henkilöä maassamme. Tämä lämmittävä suomalaisuuslaine ehti kuitenkin vain sangen vähän koskettaa meitä isokyröläisiä. Niinpä Virallisen Lehden Snellmanin päivän nimenmuuttolehdessä ja joku aika myöhemmin tullessa lisälehdessä 1906 näkee vain seuraavat nimenmuutot:

Jaakko Bask - Hautamäki

Jaakko, Maria, Sofia, Matti ja Sanna **Berg – Kallio**

Jaakko **Flankkumäki – Pikkusaari**

Victor **Hieperi – Heinilä**

Kustaa **Hjerpe – Havu**

Jukka **Knaapi – Kailio**

Kalle **Lindfors – Elomaa**

Matti **Löfberg – Antila**

Verner **Nikander – Nummi**

Juho **Nybacka – Uusimäki**

Kosti **Rautell – Rautamo**

J.E. **Reinman – Heino**

Juho **Wilskman – Malkasaari**

Anders Kustaa, Jaakko Adiel, Juha, Leena ja Sofia

Hedberg – Vuorinen

Juho August **Helander – Heinä**

Sakari **Winsten – Kivinen**

Kuinka monta henkilöä heitä on yhteensä ollut, on vaikea todeta, sillä silloisessa nimenmuutossa esiintyi useammin vain isän nimi yksin, mutta ei muitten perheenjäsenten nimiä, kuten nykyään. – Kuinka moni on sitten myöhemmin muuttanut nimensä ei allekirjoittaneella ole tiedossa.

Lähestyttiin sitten Snellmanin 125 vuotispäivää, jolloin jälleen oli ilmassa sellainen tuntu, että nimenmuutto taaskin järjestyy kautta maan. Kun sitä ei kuitenkaan tullut, lähetti allekirjoittanut useille Isonkyrön yhdistyksille kutsukirjeen saapua neuvottelemaan edustajiansa kautta nimienmuuton toimeenpanosta Isonkyrössä. Tässä toukokuun 12 p:n kokouksessa 1931 olivat edustettuna: Isonkyrön Ylipään ja Alapään maamiesseurat, Isonkyrön kk:n, Ylipään ja Alapään nuorisoseurat, Isonkyrön Työväenyhdistys ja Isonkyrön Opettajayhdistys. Kaikki olivat myötämielisiä asialle, mutta kun todettiin nimenmuuttajien rahalliset vaikeudet sekä samalla, että vieraskielisiä sukunimiä oli etupäässä vähävaraisilla perheillä, joille nimenmuutto muodostuu rahakysymykseksi päätettiin ensiksi toimeenpanna iltamia rahavarojen keräystä varten nuorisoseurojen ja Työväenyhdistyksen taloilla sekä valittiin 24 kyläasiamiestä eri kulumille pitäjää asioita hoitamaan. Seurat olivat auliina tällaiseen yhteistyöhön kanssamme ja niin pidettiinkin sitten iltamia 30.6, 7.6, 11.6 ja 12.6 –31 Alapään, Keskikunnan ja Ylipään ns:n taloilla sekä Työväenyhdistyksen talolla, Lehmäjoelle suunniteltu 31.5 iltama jäi erään erheen takia pitämättä.

Käännyttiin myöskin Suomalaisuuden Liiton puoleen pyytäen ohjeita sekä selostaen vähävaraisten nimenmuuttajien vaikeutta. Ohjeita saatiinkin. Pidettiin vielä kokouksia 6.7 ja 27.9 – 31, joissa asiaa yhä kypsytettiin ja kyläasiamiehiä valmennettiin, mutta asia jäi sittenkin rahanpuutteen takia lepäämään toistaiseksi. Iltamissa saadut rahat talletettiin Säästöpankkiin.

Lieneekö meidänkin kirjeemme Suomalaisuuden Liitolle ollut yhtenä pienenä sysäyksenä siihen, että Liitto samoin ajattelevien eduskuntapiirien kanssa ryhtyi suunnittelemaan lakia nimenmuutosten helpottamiseksi ei ainoastaan yksinkertaistamalla vaan myöskin

halventamalla sitä. Pääasia on, että kun jälleen lähestytään suomalaisuuden suuria, Kalevalan 100-vuotisjuhlia, niin parhaiksi sen aattona eduskunta hyväksyi huhtikuun 15 p:nä 1934 ”lain nopeasta menettelystä sukunimen muuttamisessa”, jonka presidentti sitten vahvisti heinäkuun 5 p:nä 1934 voimassa olemaan 2 vuotta eli vv. 1935-36.

Kun ohjauksesta otti huoltaakseen Suomalaisuuden Liitto ei ainoastaan runsasta ja aina aulista apua antaen sekä julkaisten uuden Nimioppaan toisensa jälkeen tuoden esille yhä uusia sukunimiehdotuksia, niin oltiin johdon taholta täysin valmiita vastaanottamaan sitä valtavaa määrä sukunimihakemuksia, joka nyt lähti vyörymään kautta maan. Ensimmäiseksi suureksi nimenmuuttopäiväksi oli määrätty Kalevalan 100-vuotispäivä, helmikuun 28:s 1935.

Että me Isossakyrössä olimme hereillä, oli ilman muuta selvää, olihan meillä valmiina järjestö ja ennen jo tätä tarvetta varten kerätty varoja pankissa korkoineen 1.616:05 mk, joka summa jo uuden lain aiheuttaminen helpotuksineen merkitsi tuntuvaa tukea. Asiamieskuntamme kokoontuikin ensimmäisen kokouksensa joulukuun 16 p:nä 1934, jossa suunniteltiin heti rivakka toiminta, valittiin kyläasiamiestoimikunta jotenkin alkuperäisessä kokoonpanossaan työtä kukin kulmillaan hoitamaan ja tulivat niiksi: pääasiamieheksi agronomi J. Kallio täysillä valtuutuksilla ottamaan yhteydet Suomalaisuuden Liittoon sekä hankkimaan muuttajille papinkirjat, Palhojainen-Yryselään Lauri Minnilä, Kylkkälä-Ritaalaan H.J. Antila ja Paavo Mattila (edellisen sijaan paikkakunnalta muuton jälkeen 21.5-1935 Matti Takaneva), Ikolaan K.A. Saunamäki, Hevonkoskelle Mauno Taanonen, Tuuralaan Eino Oksala, Palonkylään T.A. Jokipii ja Pauli Vaismaa, Ventälään Kustaa Levy, Napue-Taipaleelle Heikki Tanttari ja Jussi Ritola, Laurola-Ulvila-Luivilaan J.V. Ollikkala ja Lauri Sippola, Valtaala-Orismalaan Matti Maunuksela ja Herman Örnkvist, Seljänkangas-Orisberg-Åberg Edvin Takala ja Jaakko Maunuksela sekä Lehmäjoelle Matti Nummelin ja Lauri Koskinen. – Valittiin sanomalehtien kirjeenvaihtajat kullekin Vaasalaiselle lehdelle. – Sukunimioppaita jaettiin asiamiehille. – Ylioppilas Kauko Kailio lupautui keräämään kirkonkirjoista kaikki vierasperäiset sukunimet.

Kun sitten seuraavaan kokoukseen kokoonnuttiin joulukuun 27 p:nä oli ennen mainittu vierasperäisten sukunimien luettelo jo valmiina,

käsittäen myöhemmin vähän täydennettynä 151 erilaista vieraskielistä sukunimiä jakaantuen 931 eri henkilölle. Ainesta oli siis riittävästi. – Viimeinen kokouksemme oli edellä mainittu 21.5. –35.”

Lopullisesti vahvistetut suurnimenmuutot Isossakyrössä 1. Kalevalanpäivä, helmikuun 28 p. 1935

Ahlkvist – Aho, Orismala

4 henkilöä, Senja Maria ja lapset: Viljo Johannes, Ellen Maria, Irja Mirjami

Andelin – Antosalo, Ikola

7 henkilöä, Herman ja Nanny Josefiina sekä Aune Kerttu, Linnea Annikki, Pirkko Kaarina, Alpo Efraim ja Martta Raakel.

Andelin – Antosalo, Vähäkyrö

3 henkilöä, Väinö-vainajan lapset: Toivo Johannes, Paavo Roopertti ja Oiva Uljas.

Andelin – Ahoketo, Ikola

5 henkilöä, Jaakko ja Iida sekä Aune Helena, Veikko Kristian ja Oiva Uljas

Andelin – Armilo, Palhojainen

8 henkilöä, Julius ja Hilja Sofia sekä Taimi Maria, Auli Vilhelmiina, Lauri Johannes, Toivo Matias, Aino Elisabeth ja Anni Johanna.

Ark – Arjovuo, Palo

1 henkilö, Jaakko Eemil

Ark – Arjovuo, Palo

3 henkilöä, Juho Kustaa ja Hilja Maria sekä Kerttu, Helle ja Maria.

Ark – Arjovuo, Palo

2 henkilöä, Niilo Rikhard ja Laimi Elisabeth.

Bergendahl – Louhila, Palo

2 henkilöä, Kaarle Elias ja Matilda.

Bergström – Kalliojoki, Palo

2 henkilöä, Aarno Johannes ja Tauno Iivari.

Björklund – Koivupuisto, Orismala

9 henkilöä, Iisak ja Aino Vilhelmiina sekä Arvo Alfred, Unto Arvi, Aaro Iisak, Aili Margareetta, Alli Vilhelmiina, Ukko Pekka, Hilikka Raakeli..

Björklund – Kujaniemi, Orismala

5 henkilöä, Arvi ja Sanni Josefiina sekä Martta Margareetta, Maria Susanna ja Taimi Esteri.

Blomkvist – Alanne, Ventälä

4 henkilöä, Edvard Matias ja Suoma Elisabeth sekä Maija Liisa ja Sisko Marjatta.

Brask (Praski) – Sanjola, Palhojainen

5 henkilöä, Henric Villiam ja Sofia Emilia sekä Toivo Johannes, Tyyne Linnea ja Irja Emilia.

Chydenius – Kytälä, Ventälä

1 henkilö, Aina Josefiina.

Färman – Alikko, Orismala

3 henkilöä, Jaakko ja Aili Maria sekä Olavi Jaakko.

Clasberg – Laitela, Palhojainen

3 henkilöä, Frans Evert ja Hilda Maria sekä Reino Evert.

Humlin – Haimo, Kylkkälä

8 henkilöä, Aarne Matias ja Hilda Maria sekä Otto Mikael, Aarne Johannes, Ahti Matias, Terttu Viola, Eerik Ilmari ja Esko Ensio.

Hägg – Håkari, Palo

6 henkilöä, Matti Oskar ja Sanna sekä Helmi Eliina ja Hilja Vilhelmiina ynnä tämän poika Pentti Kalervo.

Hägg – Håkari, Palo

2 henkilöä

Lauri Matias ja Martta Siviä.

Hägg – Håkari, Ikola

4 henkilöä, Viljo Oskar ja Eevi Margareetta sekä Terttu Marjatta ja Anja Aulikki.

Hällström – Paasiviita, Tuurala

4 henkilöä, Johanna Elisabeth sekä Jaakko Rudolf, Arvo Johannes ja Valde Johannes.

Kildander – Kunnola, Palo

3 henkilöä, Juho Eemil ja Helvi Eveliina sekä Kauko Kustaa Kalervo.

Krans – Leppinen, Ulvila

8 henkilöä, Juho Emil ja Marja Josefiina sekä Lauri Jaakko, Vieno Viivi Susanna, Yrjö Johannes, Matias Emil, Linnea Emilia ja Eero Iisakki.

Kullberg – Saarenmäki, Tuurala

9 henkilöä, Juho Kustaa ja Sanna Hilma sekä Matti Ivar, Otto Johannes, Suoma Vilhelmiina, Viljo Rikhard, Urho August, Sanni Maria ja Rauno Kustaa.

Kullberg – Saarenmäki, Tuurala

2 henkilöä, Reino Jaakko ja Helmi Maria.

Käyppelin – Kanervala, Lehmäjoki

3 henkilöä, Vilhelmiina sekä Matias ja Eino Johannes.

Lindgren – Lehmussaari, Lehmäjoki

6 henkilöä, Matti ja Justiina sekä Yrjö Veikko, Lauri Ludvig, Alli Esteri ja Martta Eliina.

Lindström – Liesjoki, Palo

3 henkilöä, Edit Aurora, Kaarlo Vihtori ja Uno Aleksander

Lundgren – Lehtorinta, Laurola

5 henkilöä, Isak ja Sanna sekä Maria Helmi, Yrjö Johannes ja Sanna Kaarina

Löfgren – Mäntymetsä, Ventälä

2 henkilöä, Juho Oskar ja Maria

Löfgren – Mäntymetsä, Ventälä

6 henkilöä, Juho Oskar ja Lempi Maria sekä Eero Emil, Helmi Linnea, Onni Johannes ja Hilka Maria Hedvig.

Löfgren – Mäntymetsä, Ventälä

4 henkilöä, Lauri Jaakko ja Helmi Raakel sekä Terttu Maija ja Laina Ester.

Marttelin – Maartonen, Palhojainen

1 henkilö, Arvo Johannes.

Minell – Heinäälä, Palo

4 henkilöä, Otto Jaakko ja Anna Eliina sekä Auli Hellikki ja Aili Annikki.

Nummelin – Nummensalo, Tuurala (Lehmäjoki)

5 henkilöä, Matias Efraim ja Hanna Sofia sekä Anja Onerva Elisabeth, Niilo Efraim ja Rauha Johanna.

Nykvist – Oksakari, Orismala

7 henkilöä, Esaias Evald ja Sofia Matilda sekä Vieno Maria, Väinö Juho Valdemar, Veikko Matias, Anja Sanni Ester ja Aino Anelma.

Nykvist – Oksakari, Orismala

1 henkilö, Viljo Johannes.

Nykvist – Hiltonen, Orismala

4 henkilöä, Juho Niilo ja Fanny Aleksandra sekä Helmi Martta Susanna ja Elle Josefina.

Nylund – Lehtokunnas, Orismala

3 henkilöä, Juho Vilpas ja Lempi Vilhelmiina sekä Pentti Mauri Johannes.

Nylund – Lehtonummi, Orismala

3 henkilöä, Juho ja Edla Emilia sekä ottotytär Anni Elisabet.

Nyman – Antelo, Hevonkoski

6 henkilöä, Arvi Matias ja Impi Maria sekä Elvi Päivikki, Kauko Matias, Terttu Maria ja Aune Annikki.

Nyman – Antelo, Hevonkoski

1 henkilö, Reino Jaakko.

Nyman – Antelo, Hevonkoski

1 henkilö, Kreetta Maria.

Nyman – Antelo, Hevonkoski (Seinäjoki)

1 henkilö, Aune Susanna (Seinäjoki).

Nyman – Heinälä, Valtaala

4 henkilöä, Koski Matias ja Alli Matilda sekä Väinö Kalevi ja Helli Esteri.

Palm – Palmiala, Palo

2 henkilöä, Helle Vilhelmiina ja Vieno Maria.

Paulin – Paloaro, Lehmäjoki

5 henkilöä, Matias Alarik ja Ksenia Maria sekä Kullervo Matias, Lilja Kaarina ja Kerttu Tellervo.

Plym – Kukkuva, Orismala

5 henkilöä, Lauri Johannes ja Auli Kyllikki Maria sekä Aino Ilta Marjatta, Armi Eira Sanelma ja Anni Aliisa.

Ringman – Ristilampi, Ventälä

7 henkilöä, Frans Oskar ja Maria sekä Rauha Maria, Toimi Matilda, Helny Ester, Frans Oskar ja Viola Kaarina.

Ruuspakka – Koivunen, Ventälä

5 henkilöä, LiisaKreetta sekä Mauno Johannes, Martta Elisa, Lasse Raimo Oleva ja Jorma Aulis.

Rönnberg – Kajavuori, Kylkkälä

5 henkilöä, Arvi Johannes ja Lempi Susanna sekä Eila Marjatta, Kaisa Kyllikki ja Ossi Ilmari.

Rönnberg – Pihlajasaari, Ventälä

6 henkilöä, Niilo Kustaa ja Sanna sekä Sulo Ilmari, Juha Einar, Ahti Matias ja Arvo Eerik.

Seppelin – Seppälina, Palo

4 henkilöä, Jaakko Efraim ja Fanny Justiina sekä Martti Johannes ja Aune Anna Marjatta.

Seppelin – Kyrönseppä, Palo

1 henkilö, Väinö Jooseppi.

Silvan – Siimessalo, Kylkkälä

6 henkilöä, Juho Vilhelm ja Hilma Johanna sekä Eine Maria, Anni Elina, Kerttu Linnea ja Raini Elisa.

Simelius – Simojoki, Ikola

5 henkilöä, Yrjö Henrik ja Hilda Valeria sekä Aune Elliner, Kaarlo Juho Mikael ja Jenny Annikki.

Skjöld – Salokaski, Palo

1 henkilö, Jaakko.

Skjöld – Salokaski, Palo

9 henkilöä, Matti Jalmari ja Lempi Susanna sekä Kauko Matias, Väinö Samuel, Iita Maria, Aino Marjatta, Helle Susanna, Lauri Johannes ja Valto Rikhard.

Skjöld – Salokaski, Palo

2 henkilöä Matti ja Josefiina.

Slag – Nummiola, Ventälä

4 henkilöä, Jaakko Emil ja Milja Vilhelmiina sekä Kauko Jaakko ja Terttu Kaarina Kyllikki.

Slag – Nummiola, Ventälä

7 henkilöä, Viljo Matias ja Sanna Serafia sekä Taimi Tellervo, Pauli Johannes, Kyllikki Vilhelmiina, Jorma Viljo Esaias ja Sylvi Sanelma Sofia.

Slag – Nummiola, Ventälä

6 henkilöä, Juho Vihtori ja Hedvig Josefina sekä Helmi Orvokki Vilhelmiina, Aino Maija, Suoma Kaarina ja Tyyne Annikki.

Slag – Sepänmäki, Laurola

Lauri Matias ja Taimi Irene sekä Sulo Matias, Lauri Esaias ja Veikko Juhani.

Smedman – Visanto, Tuurala

1 henkilö, Ida Justiina.

Roos – Alpiala, Yryselä

1 henkilö, Justiina Eveliina

Stenman – Alpiala, Yryselä

1 henkilö, Sylvi Susanna, edellisen tytär.

Sundberg – Sanjama, Valtaala

1 henkilö, Toivo Armas.

Sundkvist – Salmiranta, Hevonkoski

10 henkilöä, Juho Kustaa ja Emmi sekä Rauha, Sofia, Aura Raakel, Ahti Johannes, Irma Eeva, Elvi Kaarina, Pentti Sakari Samuli, Pertti Jaakko ja Matti Pekka.

Sundkvist – Salmiranta, Vaasa

1 henkilö, Toivo Armas.

Törnroos – Ala-Kytölä, Kylkkälä

4 henkilöä, Kaarle Emil ja Selma Elisa sekä Lauri Emil ja Eino Johannes.

Törnroos – Ala-Kytölä, Kylkkälä

1 henkilö, Saima Elisabeth.

Vassi – Mattila, Valtaala

2 henkilöä, Edvard ja Olivia.

Vassi – Mattila, Valtaala

3 henkilöä, Iisak Vilhelm ja Elma Susanna sdekä Elsa Helvi Olivia

Vassi – Mattila, Valtaala

3 henkilöä, Iisak Vilhelm ja Elma Susanna sekä Elsa Helvi Olivia.

Vassi – Mattila, Valtaala

1 henkilö, Geta Sylvia.

Vesterholm – Länsisaari, Kuivila

6 henkilöä, Matias Evert ja Aini Susana sekä Armi Sanelma Sofia, Arma Agne Kyllikki ja Kaarle Einari.

Åberg – Korpi, Ylistaro

5 henkilöä, Maria Hedvig sekä Kustaa Eemil, Jaakko Viljam, Valde Johannes ja Elma Eliisa.

Örnkvist – Eränummi, Orismala

7 henkilöä, Jaakko ja Maria Katariina sekä Jaakko Valfrid, Toivo Matias, Iisakki Paulus, Elisabet ja Sylvi Sanelma.

Örnkvist – Eränummi, Vaasa

1 henkilö, Ingrid Maria edellisen tytär.

Örnkvist – Raimovaara, Orismala

2 henkilöä, Herman Artur ja Sanna Serafiina.

Örnkvist – Raimovaara, Orismala

7 henkilöä, Herman Emil ja Maria Josefiina sekä Elli Maria, Helga Ester, Eino Matias, Elmi Edit ja Kerttu Maria.

Örnkvist – Oksikko, Valtaala

3 henkilöä, Aino Maria Elviira, Yrjö Johannes ja Helmi Johanna.

Yhteensä 328 henkilöä.

II Snellmannin päivä, toukokuun 12 päivänä 1935

Ark – Sillanpää, Palo

3 henkilöä, Tyyne Elisa sekä Laila Mariana ja Pauli Jaakko.

Dalsten – Kallinen, Valtaala

3 henkilöä, Ida Susanna sekä Helmi Sofia ja Eino Jaakko.

Flander – Sivupelto, Ventälä

1 henkilö, Toini Maria.

Id – Vainio, Kuivila

3 henkilöä, Matti Rikhart ja Aili Helena sekä Eila Marja Susanna.

Klamppu – Kotisuo, Tuurala

4 henkilöä, Lenni Johannes ja Saimi sekä Aura Aino Elvira ja Sinikka Anna Liisa.

Kling – Saario, Lehmäjoki

5 henkilöä, Juho ja Hilma sekä Jaakko Einari, Elsi Justiina ja Johannes Evert.

Lindgren – Yliluoma, Lehmäjoki

1 henkilö, Helge Armas Iisakki.

Lindgren – Yliluoma, Vöyrin Rekipelto

3 henkilöä, Maria sekä John Evald ja Senja Lucina.

Lindgren – Yliluoma, Vöyrin Rekipelto

4 henkilöä, Jaakko Einari ja Auli Elisabet sekä Ilpo Johannes ja Maija Liisa.

Nimell – Suorauha, Orismala

5 henkilöä, Juho Valdemar ja Outi sekä Alli Annikki, Onni Valdemar ja Tauno Aleksii Johannes.

Nimell – Suorauha, Orismala

6 henkilöä, Lauri Matias ja Helmi Johanna sekä Esko Johannes, Eira Ester, Jorma Matias ja Erkki Jaakko.

Nylund – Mattila, Orismala

4 henkilöä, Jaakko ja Ida Sofia sekä Aarne Jaakko ja Tauno Johannes.

Nylund – Nurmenvaara, Orismala

3 henkilöä, Rauha Sofia, Martta Maria ja Sisko Josefiina.

Nylund – Uussalo, Valtaala

3 henkilöä, Lauri Matias ja Maria Justiina sekä Jaakko Matias.

Nylund – Uussalo, Valtaala

1 henkilö, Maria Sofia, edellisten äiti.

Petrell – Peljo, Orismala

5 henkilöä, Emil Sakarias ja Martta Amanda sekä Eero Johannes, Viljo Sakari ja Yrjö Pietari.

Smedman – Saario, Tuurala

5 henkilöä, Juho Vihtori ja Fanny Elisabeth sekä Jussi, Eero Johannes, Viljo Jaakko ja Kauno Vihtori.

Vesterholm – Länsisaari, Valtaala

3 henkilöä, Arvo Einar ja Laura Matilda sekä Anja Marjatta.

Yhteensä 62 henkilöä.

III Hakkapeliittain päivä, marraskuun 6 päivänä 1935

Bergbom – Välimaa, Ritaala, Munakka

4 henkilöä, Edla Justiina sekä Heino, Laina-Marjatta ja Aune

Bergström – Kalliojoki, Palonkylä

1 henkilö, Maria Sofia.

Eppel – Korkeamäki, Orismala

1 henkilö, Ani Ester.

Knuutman – Kotiala, Orismala

1 henkilö, Eino Valdemar.

Palmlöf – Tuomela, Orismala

1 henkilö, Maria Sofia.

Praski – Palolampi, Ikola

5 henkilöä, Kustaa ja Fanni sekä Elvi, Pauli ja Viljo.

Rostedt – Ritavaara, Palhojainen

1 henkilö, Lempi Aleksandra.

Mendelin – Mentti, Palonkylä

3 henkilöä, Einar ja Venny sekä Pirkko.

Yhteensä 17 henkilöä.

IV Vuoden viimeinen päivä, joulukuun 31 p. 1935

Andelin – Antosalo, Kuivila

8 henkilöä, Juho ja Sanna sekä Aili, Kaarina, Laina, Jussi, Viljo ja Annikki

Form – Arosarka, Orismala

7 henkilöä, Oskar ja Edla sekä Irja, Erkki, Edvin, Elmi ja Eero.

Holm – Havina, Tuurala

4 henkilöä, Ilmari ja Toini sekä Juhani ja Eero.

Hööpakka – Rinnekari, Orismala

3 henkilöä, Juho ja Johanna sekä Tapani.

Johansson – Lahjasalo, Lehmäjoki

7 henkilöä, Juho ja Sanna sekä Arvo, Aarne, Impi sekä tyttärensä Raili Heleena.

Lillberg – Kainosaari, Laurola

3 henkilöä, lapset Johan, Veikko ja Kaino.

Lindberg – Louhiaho, Ventälä

7 henkilöä, Elisabet sekä Aune, Bertha, Yrjö, Elsa, Aino ja Pauli.

Nordman – Rahjola, Orismala, Ylistaro

4 henkilöä, Kustaa ja Toini sekä Olavi Ylistarossa ja Fanny Isossakyrössä.

Nylund – Uusisto, Ventälä

8 henkilöä, Juho ja Maria sekä Emma, Vilho, Helmi, Vieno, Laimi ja Väinö.

Nyman – Yli-Renko, Lehmäjoki

3 henkilöä, Jaakko ja Lilja sekä Jack Valter.

Nyman – Yli-Renko, Lehmäjoki

3 henkilöä, Maria Sofia sekä Anna ja Elma.

Palm – Palmuaro, Ikola

4 henkilöä, Fanni sekä Ilmari, Pauli ja Yrjö.

Paulin – Paularanta, Laurola

5 henkilöä, Juho ja Liisa sekä Elna Maria ja tämän tytär Sanni Liisa, leski Lempi Susanna.

Paulin - Paularanta, Laurola

4 henkilöä, Herman ja Siiri sekä Mauno ja Lasse.

Reilin – Reininmäki, Laurola

5 henkilöä, Yrjö ja Anna sekä Urho, Matti ja Veikko.

Reilin – Reininmäki, Laurola

2 henkilöä, Aini Matilda ja poikansa Sauli Ossi.

Reilin – Reininmäki, Laurola

2 henkilöä, veljekset Vilho Matias ja Juho Edvald.

Tumm – Kyrönmäki, Tuurala

2 henkilöä, Vilho ja Signe.

Yhteensä 81 henkilöä.

V. Snellmannin päivä, toukokuun 12 p. 1936

Asplund – Haapaluoma, Lehmäjoki

8 henkilöä, Juho ja Hanna sekä Arttur, Aune, Aarne, Aaro, Kauko ja Esko.

Brander – Palosilta, Ikola

5 henkilöä, Lauri ja Sylvi sekä Matilda, Olga ja Alma.

Bäckmand – Kajorinne, Ventälä

6 henkilöä, Martti ja Tyyne sekä Olavi, Onni, Toivo ja Ahti.

Dahlsten – Reihomaa, Ventälä

2 henkilöä, Iisak ja Tyyne.

Damlin – Tammiaro, Vöyri, Rekipelto

3 henkilöä, Johannes ja Anna sekä Aarne.

Julin – Suviketo, Ventälä

4 henkilöä, Maria sekä Helny, Aino ja Aune.

Lindgren – Jaurila, Ikola

3 henkilöä, Matti sekä Pekka ja Liisa.

Malmberg – Valkama, Lehmäjoki

7 henkilöä, Juho ja Liisa sekä Iida, Aarne, Väinö, Aino ja Rauni.

Röök – Hakalahti, Palhojainen 1 henkilö, Leena.

Svenström – Säilävaara, Ventälä

2 henkilöä, Olga Linnea ja Irja Emilia.

Svenström – Säilävaara, Ähtäri

2 henkilöä, Edit Johanna ja Oiva Rudolf.

Yhteensä 43 henkilöä.

VI. Itsenäisyyspäivänä joulukuun 6 p:nä 1936

Juslin – Koivisto, Napue

4 henkilöä, Matti ja Hedvig sekä Matti ja Sisko.

Juslin – Koivisto, Napue

3 henkilöä, Juho ja Seere sekä Väinö.

Karrbacka – Laitala, Lehmäjoki

3 henkilöä, Irja, Aune ja Oiva.

Skjöld – Suviketo, Ventälä

3 henkilöä, Liisa sekä Yrjö ja Anni.

Torplund – Torpisto, Napue

3 henkilöä, Jaakko sekä Viljo ja Matti

Yhteensä 16 henkilöä.

VII. Jo ennen toimintamme innoittamina muuttanut v.1933 18.3

Knaapila – Aitola, Tervajoki

10 henkilöä, Matti ja Lempi sekä Tauno, Voitto, Taimi, Auli, Oiva, Hilikka, Unto ja Seppo

Kaikkiaan 557 henkilöä.

Matti Lehtiö, Kirjannut ylös Pohjankyrö-lehdestä

Riitaneva

Yryselän ja Palhojaisten kylien takamailla Vöyrin kunnan raja-alueella on sijainnut suuri ja jo varhain hyvälaatuiseksi koettu suoalue, Hälvänneva. Tämä laaja suoalue on vielä 1700 luvulla alueellisesti yhteydessä Tulisalon- ja Tursoonnevaan. Hälvännevan alueeseen kuului myös Riitaneva, jonka nimen alkuperää on kovasti pohdittu, viittaahan se jonkinlaiseen maariitaan.

Alueesta ovat kiistaa käyneet yli-palhojaiset ja tuuralaiset, ala-palhojaisia ja yryseläisiä vastaan. Riitaa lienee johdettu Tuuralan kylästä, jossa asiakirjat alunperin olivat, koska 9.11.1854 pidetyssä Kihlakunnan Oikeudessa määrättiin osa asiakirjoista annettavaksi Palhojaisten ja Yryselän kylän isäntien haltuun. Tällöin asiakirjat ilmeisesti luetteloiitiin Isonkyrön Kirkkoherra Frans Oskar Durchmannin toimesta ja luettelossa mainitaan 24 eri asiakirjaa. Yli-Palhojaisten talot: Försti, Saaripää, Sippola ja Söyrinki. Ala-Palhojaisten talot: Annala, Kaustinen, Rengot, Minni ja Mattila

Vanhin riitaa koskeva asiakirja vuodelta 1651:

Turun Kuninkaallisen Oikeuden lopullinen sentenssi ja tuomio vedotussa asiassa Laamanninkäräjiltä, pidetty Etelä-Pohjanmaan Vähänkyrön nimismiehen talossa 15.1.1649, toisella puolella Tuuralan asukkaiden jakokuntineen kantajana ja toisella puolella Niku Heikinpoika kumppaneineen Palhojaisista vastaajana, koskien raja-aitaa, karjantietä ja laidunta, joista heillä on ollut riitaa. Julistettu Turussa 30.4.1651

Niiden syiden vuoksi, jotka asiakirjoista löytyvät, kumotaan tässä asiassa 1.2.1640 annettu Kihlakunnanoikeuden tuomio sekä myöskin sitä seurannut 6.8.1645 annettu Laamanninoikeuden tuomio ja Tuuralan asukkaat jakokuntineen nauttikoot laiduntaan ja karjantietään Hälvännevalle, joka vanhastaan on ollut heidän ikimuistoista nautintaansa. Ja Niilo Heikinpoika, joka ei ole tullut itse, eikä asettanut tänne valtuutettua, saakoon laiminlyönnistä 80 ”taalarin” sakon.

Oikeudenkäyntikulut kärsiköön kumpikin osapuoli itse.

Päiväys kuten yllä.

Edellä olevan jäljennöksen todistaa yhtäpitäväksi olemassa olevan alkuperäis-

asiakirjan kanssa Turun Hovioikeuden arkisto 28.3.1744 GEORG SALONIUS

Aktuaari

Tuomio on ollut sekä 1.2.1640 ja 15.1.1649 Kihlakunnan Oikeudessa sekä 6.8.1645 Laamanninoikeudessa. Asiakirjassa mainittu Niku Heikinpoika oli Saaripään eli Saaren isäntä ja syntynyt 1577, ollen tällöin 74-vuotias.

Seuraavan kerran asiaa käsiteltiin 8.9.1651 Laamanninoikeudessa tuomarin ja 9 vähäkyröläisen lautamiehen voimalla. Päätöksessä määrätään poistettavaksi 6 latoa Hälvän yhteiseltä karjanvallilta.

Tämän jälkeen lienee ollut noin 80 vuoden ”asemasotavaihe”, koska seuraavana on Kihlakunnanoikeuden päätös 15.3.1731 Erkki Förstin ja Matti Saaripään sekä Tuuralan talojen vaatimukseen metsän rajojen ja laidunoikeuksien katselmuksesta Rengon ja yryseläisten talojen välisessä riidassa, jossa ala-palhojaiset ja yryseläiset vaativat oikeutta saada raja-aidalla erottaa metsä- ja laidunmaansa Förstin ja hänen jakoveljiensä käytöstä. Katselmus oli suoritettu, mutta ei tuomarin, vaan pitäjän kirjurin Gustaf Wesmannin johdolla ja laittomana vuodenaikana, asianosaisten poissa oloissa. Kihlakunnanoikeus syyskäräjillä 20.11.1740 ja talvikäräjillä 15.4.1741 päätti, että Förstille kumppaneineen ei voida tunnustaa oikeutta laitumiin Ala-Palhojaisten ja yryseläisten rajojen sisällä. Katselmus tulkittiin omistuskatselmukseksi. Anomuksessa oli myös raja-aidan rakentaminen Förstin ja kumppanien ja Rengon ja kumppanien nautintojen välille. Asia oli esillä vielä 8.9.1741. Kihlakunnanoikeus myönsi luvan rakentaa raja-aita. Försti kumppaneineen valitti Kuninkaalliseen Hovioikeuteen, joka pyysi molempien osapuolten selitykset sekä myös kuninkaallisen käskynhaltijan oman lausunnon. Turun Kuninkaallinen Hovioikeus antoi päätöksen 9.4.1744, siinä kumottiin Kihlakunnanoikeuden päätös, perusteluna katselmuksen epäasianmukainen suorittaminen.

Laamanninoikeudessa 8.3.1755 todetaan 16.8.1754 asian olleen jälleen esillä Kihlakunnanoikeuden katselmuksessa. Kihlakunnan oikeudessa oli ala-palhojaisten ja yryseläisten laidunalueen sisällä ollut yli-palhojaisten ja

tuuralaisten alue rauhoitettu sakon uhalla Ala-Palhojaisten ja yryseläisten laiduntamiselta ja 8.2.1755 he olivat tehneet sovinnon koko alueen aitaamisesta. Aita todetaan sovittun tehtäväksi ensi kesänä (1756) linjalla: Airassalo (Käräjämäen takana) Hykkyrinmäki, Heinilahti, Koivistonniitty (Koivuuston takana), Koivistonmäen yli Koivistonniityn alaosaan, Vihalaissaaren pitkälle kivelle (Sorvarin takana), Hissan Puskaluhta (Jarmo Markkulan ja Jolkkalan välillä) ja Jolkkalan ja Yryselän tien väliltä Viitasaran yli Vöyryn rajaan. Tämä aita erotti siis Yli-Palhojaisten maat Ala-Palhojaisten maista. Aitavärkit siirrettiin linjalle talvella 1755-56. Ne ottaa kukin omasta metsästään. Aitasopimus vahvistettiin Laamannioikeudessa 8.3.1755, edelleen siinä tuomiossa julistettiin, että yli-palhojaiset ja tuuralaiset maksavat ala-palhojaisille ja yryseläisille 109 taaleria katselmuksessa syntyneitä kuluja. Aita ei noudata tarkalleen maiden omistusrajoja, mutta niitä tämä aita ei järkytä. Omistussuhteet säilyvät ennallaan kylän ulkopalstoihin.

Seuraava vaihe oli Maanjako-oikeuden päätös 10.4.1779. Päätöksessä Ala-Palhojaisten Yryselän kylien talot velvoitettiin raivaamaan Tuuralan Tursoonnevasta niin suuri ala laidunmaata tuuralaisille kuin heillä on aidattuna Yryselä-Palhojaisten kylien Hälvännevalle ja tuuralaisten laiduntamisoikeus siellä purettiin. ala-palhojaiset ja yryseläiset vastustivat raivausvelvoitetta. Kuninkaall. Majesteetin Käskynhaltijalle annettiin valtuudet tämän tuomion täytäntöönpanon valvomiseksi ja heidän velvoittamiseksi siihen. Tuuralaisilla oli karjanlaiduntamisoikeus Hälvännevalle siihen saakka kunnes Tursoosta oli laidunmaa raivattu.

Laamannioikeuden päätös 8.3.1755 ja Maanjako-oikeuden päätös 10.4.1779 ovat pohjana myöhemmin tehtäville ja myös lopulliselle ratkaisulle Hälvännevan omistuksesta ja jaosta eri kylille. 6.9.1785 anoi Matti Mustasuu ja Antti Annala kyläläistensä puolesta Maaherraa määräämään jokin laidunalue luovutettavaksi Tursoonnevalta Ala-Palhojaisten-Yryselänkyläisille. Maaherra ei asiaa käsitellyt, vaan kehotti ottamaan haaste Kihlakunnan oikeudessa.

24.8.1802 pidettiin Palhojaisten Rengon talossa kokous Tursoonnevalta raivattavien palstojen jakamiseksi Maanjako-oikeuden 10.4.1779 päätöksen perusteella. Paikalla oli 7 Ala-Palhojaisten talon isäntää, 6 Yryselän talon isäntää, Yli-Palhojaisista 9 talon isäntää ja Tuuralasta 16

isäntää. Nevan avaruudeksi laskettiin 489 tynnyrinalaa (n.235 ha) jakautuen Yryselän 93 tynn 3½ kap, (n. 47 hehtaaria), Palhojaisten 201 tynn 8½ kap (n. 100 ha) ja Tuuralan 193 tynn 17 kap (n. 95 ha). Raivattavat palstat sijaitsivat Palon rajalla ja tarkoittanee nykyistä Larvalaa.

Turjan talossa pidetyillä lakimääräisillä syyskäräjillä Tursoonnevan raivausta käsiteltiin 22.10.1813. yli-palhojaiset ja tuuralaiset, vastaan ala-palhojaiset ja yryseläiset, Kiista koski yli-palhojaisten ja tuuralaisten vaatimusta heidän vastapuolensa velvoittamiseksi raivata ja kuivata Tursoonnevaa, joka on annettu syöttölaitumeksi viimeainituille isojaossa. Ala-palhojaiset ja yryseläiset väittivät, että sanottua nevaa on jo raivattu täydeksi vastineeksi osapuolten tähän asti yhteisesti laitumena käytetyllä Hälvännevalle ja vastaavasti vaativat, että Tursoonnevan raiviot määrätään yli-palhojaisten ja tuuralaisten yhteislaitumiksi ja Hälvännevan yhteiskäyttö puretaan Maanjako-oikeuden 10.4.1779 päätöksen mukaisesti.

Asiaa käsiteltiin hyvin laajasti, raivauksien suuruudesta ei kovin suurta erimielisyyttä ollut. Enemmän vertailtiin Tursoonnevan ja Hälvännevan hedelmällisyyttä ja mitä Tursoonnevalle pitäisi tehdä, että se olisi Hälvän veroinen. Ensimmäisen varamaanmittari Herra Eric Forsen ja lautamiehet Matti Laitinen ja Tuomas Kempus olivat suorittaneet katselmuksen Tursoonnevalle. Vannottuaan todistajanvalan jäävittöminä ja totuudenpuhumisesta huomautettuna kertoivat, että he 14.9.1813 ovat tämän syynin suorittaneet. Laitinen kertoi olleensa Ala-Palhojaisten ja yryseläisten pyynnöstä syynissä kuten Kempuskin, joka sairastumisensa vuoksi oli joutunut lähtemään kesken pois. Molemmat vakuuttivat Tursoon tulevaisuudessa voivan tulla syöttömaana täysin Hälvän veroiseksi, mutta nykyisin on Hälvä laadultaan parempaa. Todistajat eivät osanneet sanoa, mitä pitäisi tehdä, että ne olisivat tasavertaisia. Ala-Palhojaisten ja yryseläisten asiamies Hannelles väitti, että Tursoo on niin raivattu, jotta se on laitumena Hälvän veroinen. Vielä vaativat molemmat osapuolet uutta syyniä kesällä 1814 pidettäväksi, mutta kumpikin vastapuolensa kustannuksella.

Päätöksessä päätettiin syyni järjestää seuraavana kesänä paljaan maan aikana ja maaherra määrää siihen tuomarin ja lautakunnan sekä taitavan maanmittarin. Jokainen asianosainen velvoitettiin olemaan läsnä katselmuksessa. Vielä määrättiin

ala-palhojaiset ja yryseläiset antamaan ennakkoa tuomiokustannuksista.

Syyni toimitettiin 12-13. 8.1814 Henrik Zachmannin johdolla, jäseninä Jaakko Lalli ja Matti Kaija Vähstäkyröstä ja Juha Ihämäki, Kaarle Pukkinen, Mikko ja Matti Praski sekä Jaakko Kujala Isostakyröstä. Syyni oli kuulutusten mukaan määrätty pidettäväksi 11.8.1814, mutta jäävittömien katselmusmiesten löytämiseksi se siirtyi seuraavaan päivään.

Syyni aloitettiin Hälvännevalta, jossa todettiin karttojen ja tehtyjen selvitysten mukaan yhteislaitumen alaksi 233 tynnyrinalaa 13 kapanalaa (n.120 ha), josta Ala-Palhojaisten ja yryseläisten osuus 55 tynn 5 kap, joka on aidattuna Rekiniemen ja Äijänsaaren metsäpalstojen välillä. Alue kasvaa ruohoa ja käytetään myös heinämaana. Muu osa nevesta Ala- ja Yli-Palhojaisten metsäsarkojen välissä pois lukien siellä sijaitsevat Pakkalan, Turjan ja Tulisaloon niityt 168 tynn, Kaustisen metsänrajan sisällä oleva vähän mäntyäkin kasvava, jossa ruohoakin 10 tynn 8 kap. Lisäksi Vöyrin rajaa vasten sijaitseva mäntysuo, joka ei kelpaa laitumeksi 62 tynn 16 kap. Tästä alasta tulee ala-palhojaisille ja yryseläisille heidän manttaalinsa 5 2/3 mukaan 98 tynn 19 kap ja yli-palhojaisille ja tuuralaisille 7 3/4 manttaalin mukaa 134 tynn 26 kap. Tämä 134 tynn 26 kap tulee kaikkien yllämainittujen kyläläisten Tursoolla raivata, joka tekee täydelle manttaalille 10 tynn 1 1/2 kap. Mainittu 233 tynn 13 kap Hälvännevesta on saraa kasvavaa ja kaikissa suhteissa laitumeksi kelpaavaa. Myös selvitetään ero ensimmäisen maanmittari Forsenin katselmuksen ja nyt tehdyn selvityksen pinta-aloissa. Forsen on mitannut aloihin Tulisaloon uudistilaan kuuluvaa niittyä sekä Yli-Palhojaisten metsäalaa kuuluvaa niittyä ja jättänyt huomioimatta Rekiniemen metsästä etelään olevan suon, joka kuuluu yhteislaitumeen.

Seuraavaksi käsiteltiin Tursoolla olevat riidanalaiset raivausalueet. Forsenin tekemän katselmuksen mukaan ovat tuuralaiset raivanneet 102 tynnyrinalaa, 45 tynn 2 kap yli sen mitä heille olisi laskelman mukaan kuulunut. Samoin eivät voineet palhojaiset ja yryseläiset väittää suorittaneensa siellä mitään raivaustöitä. Lisäksi tuuralaisten kytömaiden ja niittyjen vieressä on 67 tynn 7 kap:n alan alue raivattuna niin hedelmälliseksi, että sen voidaan katsoa palvelevan pikkukarjan laitumena. Vielä katsoo oikeus, että Tursoo ei vielä ole Hälvän veroinen ja ettei sitä

moneen vuoteen voi ottaa laidunkäyttöön. Yli-Palhojaisten ja tuuralaisten avustaja Alan vaati edelleen, että tuuralaisten toimenpitein raivattua 67 tynn 7 kap:n aluetta ei voida laskea ala-palhojaisten ja yryseläisten raivausvelvoitteeseen kuuluvaksi, eikä se alaltaankaan riittäisi.

Kun Tursoon laatua tutkittiin, niin havaittiin Palonkylän rajalla oleva neva 214 tynn 5 kap, jossa savipohja on 2-3 kyynärää syvässä, minkä perusteella oikeus katsoi sen 20-30 vuoden kuluessa tulevan karjanlaitumeksi kelpolliseksi. Yli-palhojaiset ja tuuralaiset vaativat 100 hopearuplaa oikeudenkäyntikulua vastapuolelta ja maanmittari Holmin kuljetus- ja päivärahat.

Annetussa tuomiossa velvoitettiin Ala- ja yli-palhojaiset sekä yryseläiset yhdessä raivaamaan ojitamalla ja kydöttämällä yhteensä 77 tynn 28 kap alan Tursoonnevalta, Palonkylän rajalla olevalta 214 tynn 5 kap:n suuruiselta alueelta. Vesi voidaan johtaa Kyrönjokeen. Samalla kumottiin maanmittari Rungiuksen 24.8.1802 suorittama raivauspalstojen jako, koska siinä raivauspalstat ovat liian suuret ja epätäydelliset.

Maanmittarin lohkominen toimeenpannaan siten, että ala-palhojaiset saavat lohkonsa Palonkylän rajalta, sitten yryseläiset ja heidän palstojensa vierestä yli-palhojaiset. Kun nämä raivaukset on suoritettu kelpolliseksi laitumeksi ja asianmukaisella syynillä tuuralaisten ja Yli-Palhojaisten käyttöön luovutettu, luopuvat he laitumen yhteiskäytöstä Yryselän ja Ala-Palhojaisten kylissä. Ala-palhojaiset ja yryseläiset velvoitettiin korvaamaan oikeudenkäyntikulua vastapuolelle 50 ruplaa ja 26 ruplaa 63 1/2 kopeekkaa hopeassa oikeuden puheenjohtajalle sekä maanmittari Holmille laskun mukaan.

19.10.1814 Laamannioikeuden päätös Palhojaisten yryseläisten lisäraivausvelvollisuudesta Tursoonnevalta. Päätöksestä vedottiin Waasan Keisarilliseen Hovioikeuteen, joka vapautti edellisten tuomioiden lisäselvityksistä 31.10.1815. Hovioikeus vahvisti 16.12.1815 Kihlakunnan oikeuden 12.4.1814 ja Laamannioikeuden 19.10.1814 tekemät päätökset. Koska kantajat (Ala-Palhojainen ja Yryselä) hävisivät jutun, tuomittiin heidät korvaamaan vastapuolen oikeudenkäyntikulut: 20 ruplaa hopeassa. Lisäksi he olivat jättämässään kirjallisessa muutoksenhaussa käyttäneet loukkaavaa kieltä vastapuolestaan ja saivat he siitä sakkoa 20 hopeataalaria tai 9 ruplaa 60 kopeekkaa hopeassa. Toistaiseksi ei ole löytänyt katselmus-

syynipäätöstä, mikä oli pidettävä Tursoonnevalla määrättyjen raivaus- ja ojitustöiden hyväksymiseksi palhojaisten ja yryseläisten velvoituksen osalta

Myöhempiä tapahtumia:

25-26.11.1822, nimismies Polviander suorittanut aidan mittauksen ja jaon Hinttu-Korvola talojen ja Palhojaisten kylien rajalla, jaon pohjana Maaherran 24.10.1822 tekemä päätös.

20.3.1833 piti komission Maanmittari Grenman Ritarin talossa Vähänkyrön Kalsilassa kokousta ojan kaivamisesta ja vesien johtamiseksi Hälvännevan ja Vähännevan kytömailta Vähänkyrön kylien halki Haarajokea pitkin Kyrönjokeen.

18.9.1835 Maaherran päätös Hintun ja Saaripään anomukseen, että nimismies Polviander määrättäisiin tekemään syyni laskuojan kaivamiseksi Tuohisalo- Puistonmäki- Rekiniemi-Hirsikuru (Kuru) alueelle.

7.10.1835 on Nimismies Polviander suorittanut maaherran määräyksestä ojituskatselmuksen ja jaon Kullanalhon alueella. Förstille jaettiin 375 kyynärää, leski Maria Sippolalle 290 kyynärää, Jaakko Sippolalle 250 kyynärää, Jaakko Söyringille 425 kyynärää ja Matti Saaripäälle 286 kyynärää. Ojan pituus 1626 kyynärää. Ojan piti olla 2½ kyynärää leveä ja 2 kyynärää syvä.

28.3.1836 Kihlakunnan oikeudessa vahvistettiin Tuohisalo- Hirsikuru ojan kaivaminen.

28.7.1848 suoritettiin syyni Tursoonnevalla vesien johtamiseksi ja 25.10.1848 kihlakunnanoikeus muutti laskuojan virtaussuunnan. Aikaisemmin oli syynätty veden virtaavan Tursonluomaa Kyrönjokeen, nyt havaittiin veden luonnollisen

kulun olevan koilliseen eli Vähänkyrön-Vöyrin suuntaan, jonne on nykyisin laskuojakin. Tarkoittanee lähellä Tulisalon niittyjä oleva aluetta. 19.4.1854 Kihlakunnanoikeus vahvisti Hälvännevan ojitussopimuksen.

24.4.1854 vahvistetaan Kihlakunnanoikeudessa Puistonmäen aitajakosopimus

2.10.1854 Maaherran päätös Tursoonnevan ojituksen keskeyttämiseksi, jota palhojaiset olivat maaherralta anoneet. tuuralaiset olivat antaneet oman selityksensä. Tämäkin tarkoittanee Tursoonnevan pohjoisia alueita.

19.10.1854 Kihlakunnanoikeus velvoitti tuuralaiset esittämään ja luovuttamaan Palhojaisten ja Yryselän kyläläisille kaikki Hälvännevan/Tursoonnevan omistuspaperit.

30.4.1854 Kihlakunnanoikeudessa vahvistettiin sovinto Hälvänneva- Tursoonneva riidoissa. Vahvemmaksi vakuudeksi tekivät kylien isännät vielä oman suomenkielisen sovintosopimuksen samana päivänä. Näin on saatu 1.2.1640 ensimmäisen kerran käräjillä ratkaisua yritettyyn Hälvänneva-Tursoonneva riitaan lopullinen ratkaisu. Eri asteinen oikeuskäsittely kesti 214 vuotta 2 kuukautta. 3.4.1858 tekivät Palhojaisten ja Yryselän talot sopimuksen Riitannevan piiraidasta. Riitanneva alueen nimenä esiintyy ensimmäisen kerran tässä sopimuspaperissa.

Ilmo Haapala

Asiakirja suomennokset: varatuomari Erkki Korvola
Arkistot: Reijo Saaren arkistot, Vaasan Maakunta-arkisto.
Tynnyrinala (lyh tynn) on noin 0,5 ha (49,36 aaria), 1
Kapanala (lyh. kap) on 1,54 aaria

Tuomas Pärkän sotilas Heikki Jaakonpoika Ilmajoelta

Pienenä tiedonmuruna kannattaa laittaa hautumaan alla olevan lyhyen tiivistelmän, Vähänkyrön Tervajoen kyläläisen Tuomas Pärkän sotilaasta.

Vähänkyrön käräjät 16.9.1709 f782 Tiivistelmä

Tuomas Yrjönpoika Tervajoelta oikeudessa edesmenneen sotilaansa Heikki Jaakonpojan palkkiosta tämän lesken Maria Martintyttären kanssa, joka on Ilmajoen Miedon kylästä.

Martti Pertunpoika Kakkuri

Kurikan Kakkurin talon isäntä vuoteen 1705

Lapsia mm tytär:

Maria

pso

Heikki Jaakonpoika kuollut ennen 1709

1702 kestikievarissa, 1704 Luova talon renki

Tervajoen kylän Pärkän sotilas

Matti Lehtiö

Tiedot Ilmajoen pitäjän osalta: Tapio Piirron arkisto

